አለቃ ገብረሐና
እና
አስቂኝ ቀልዶቻቸው

በአረፈዓይኔ ሐጐስ

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው

All Rights Reserved

መግቢያ

ደስታ ተክለወልድ አጫዋች የሚለውን ቃል ሲፈቱት «የሚያጫውት፤ አነጋጋሪ፤ አስቂኝ፤ ጥርስ የማያስከድን፤ አለቃ ገብረሐናንና አባ ምን ይዋብ ከሉን የመሰለ የጨዋታ ፈላስፋ» ይሉታል። ቀልዱን ሁሉ ሰብስቦ ለአንድ ታዋቂ ሰው መስጠት ወይም ማውረስ የተለመደ ስለሆነ ነው እንጂ አገራችን የነበሩት አስቂኝ ሰው አለቃ ገብረሐና ስለሆኑ ብቻ አይደለም «አለቃ ገብረሐና እንዲህ አሉ» እየተባለ የሚወሳው። ከጫወታ «ፈላስፋነታቸውም» በላይ አለቃ ገብረሐና የፍትሀ ነገስቱ፤ የመፃሕፍቱና የአቡሻክሩ ሁሉ አዋቂ ነበሩ። «አለቃ ገብረሐና አጅግ የተማሩ የጐንደር ሊቅ ነበሩ» ሲሉም ብላታ ህሩይ ወልደ ሥላሴ ይህንኑ መስክረውላቸዋል።

ይሁንና አለቃ ገብረሐና በዘመናችን የሚታወቁት በምሁርነታቸው ብቻ ሳይሆን በሃይለ ቃላቸውና በቀልዳቸው ነው። በርግጥም አለቃ ተረበኛ፤ ብልህና ጥርስ አያስከድኔ ነበሩ።

በዚህች መፅሐፍ ከሞላ ጐደል የኒህን ሰው ሕይወት ከነመቼቱ ልብወለድ በሆነ መልክ ለማሳየት ይሞክራል።

አቀናባሪው አለቃን አያውቃቸውም:: ቢሆንም ስለኒህ ሰው መለስተኛ ጥናት አካሂዷል:: በጥናቱ ወቅት መጀመሪያ ያገኘው የአበበ አይቼህን «ቢልጮ (1948)» ነበር:: አበበ አይቼህ በዚህ መፅሐፋቸው የአለቃ ገብረሐና የተባሉና ሌሎችንም አገርኛ ቀልዶች ተራ ቁጥር በማስያዝ ደርድረው አሳትመው ነበር:: በአሥራ ዘጠኝ መቶ ሃምሳዎቹ መጨረሻ እንዲሁ «ሰምና ወርቅ - አማርኛ እስኪ እንወቅ» በተባለው መፅሐፍ ጥቂት የአለቃ ገብረሐና የተሰኙ ቀልዶችን ከሌሎች ደባልቀው አንድ ሌላ ደራሲ አውጥተዋል::

የአለቃ ገብረሐናን የሕይወት ታሪክና ቀልዶቻቸውን ኪናዊ ውበት በመስጠት «ታሪካዊ ልብወለድ» በሚመስል መልኩ ለማውጣት ጥረት በማድረግ ረገድ ግን ይህ የመጀመሪያው ይመስለኛል:: በርግጥ ኤልሳቤጥ ገሠሠ ከአዲሳባ ዩኒቨርሲቲ ለመመረቂያቸው ባቀረቡት ጥናታዊ ፅሁፍ «በአለቃ ገብረሐና የሚነገሩ ቀልዶች» በሚል ርእስ በዘገቡት ፅሁፍ የአለቃ ገብረሐናን የሕይወት ታሪክ በጥቂት ገፆች አካተው ከፍ ብለው ከተጠቀሱት መፃሕፍት ባልተለየ መልክ የቀልድ ጥርቅሞችን በተራ ቁጥር በመደርደር ያቀረቡት ማለፊያ የጥናት ወረቀት በኢትዮጵያ ጥናትና ምርምር ኢንስቲትዩት ይገኛል::

ቢሆንም አቀናባሪው ከፍ ብሎ ከጠቀሳቸው ምንጮች ያገኛቸውን መረጃዎች ከሰበሰበ በኋላ የተለያዩ ሰዎችን አናግሯል፣ የታሪክ መዛግብትን አገላብጧል፣ ግለሰቦች የላኩለትን ተጨማሪ ቀልዶች መዝኗል፣ ለፅሁፉ ሥነ ፅሁፋዊ ውበት ለመስጠት ምናቡን ወደኋላ መልሶ ለአለቃ የሕይወት

ታሪክ መቼት በመፍጠር አንባቢ በሕይወት ሲመላለሱ እንዲያያቸው ለማድረግ ሞክሯል::

ለዚህ ሥራ መሳካትም አፈሊቅ አክሊሉ ገብረኪሮስ ከፍ ያለ አስተዋፅኦ አድርገዋል:: ተክለሃይማኖት መኩሪያና ሐዲስ አለማየሁም እንዳስፈላጊነታቸው ተጠቅሰዋል::

አረፈዓይኔ ሐጐስ

ምዕራፍ አንድ

ከልጅነት እስከ አጫዋችነት

ገብረሐና ደስታ ተገኝ በደብረታቦር አውራጃ ፎገራ ወረዳ፣ ናባጋ ጊዮርጊስ በምትሰኝ ስፍራ በ1814 ዓ.ም መወለዳቸው ይወሳል:: ከፍ እንዳሉም ቄስ ትምህርት ቤት ገብተው በፊደል የጀመሩትን ትምህርት ወደዳዊት አዝልቀውት ዜማ ቤት ጥቂት ከቆዩ በኋላ ወደ ጐጃም በመሄድ ከዚያው የቅኔ ትምህርታቸ ውን አጠናቀቁ:: ከዚያም ጐንደር ተመልሰው ሙሉ ፀዋትወ ዜማን፣ አቋቋምን፣ ድጓንና የመፃሕፍት ትርጓሜን ተማሩ:: የመፃሕፍት ትርጓሜን ያስተማሯቸው አቃቤ ሰብሃት ገብረመድህን ናቸው ይባላል:: ገብረሃና ትምህርታቸውን እንደጨረሱ «የኔታ እንግዲህ ይምከሩና ያሰናብቱኝ» ቢሏቸው፣ «ምን ቀረህ ብለህ ነው? ሁሉን አውቀሃል፣ ብቻ የደናቁርት ጓደኛ አትሁን!» በማለት መከሯቸው:: የዚህን ምክር ጠቃሚነት የተገነዘቡት ገብረሐናም አዲስ መምህር መጣ ተብሎ ወደተወራበት አካባቢ ሁሉ ይሄዱ እንደነበር አዋቂዎች ይናገራሉ:: ደቀመዛሙርቶቻቸውንም «የሰው ቀለም አትናቁ:: ሰው ያመጣውን ሁሉ አትንቀፉ» እያሉ ይመክሩ ነበር ይባላል::

ተማሪ ገብረሐና በሃያ ስድስት ዓመታቸው ጐንደር ውስጥ ሊቀ ካህናት ሆነው ተሾሙ:: በዚህ ጊዜ አንዲት ጐንደሬ ዘንድ ጠበል ተጠርተው ቢሄዱ የሚወጡት ሰዎች ሁሉ «ጠላው ጥሩ አይደለም» ሲሉ ይሰሙና ተመልሰው ወደቤታቸው ይሄዳሉ:: ሴትዮዋም በመቅረታቸው አዝና ቤታቸው ሄዳ «ምነው አለቃ ጠበል ጠርቼዎት ሳይመጡ ቀሩ?» ብትላቸው፣ «እረ መጥቼ ሰዉ ግም፣ ግም ሲል ጊዜ ነው የተመለስኩት» አሉዋት ይባላል::

አንዲት አጠር፣ ደልደል ያለች ደባካ መሳይ ጐረቤታቸው ደግሞ «አባ ሰዉ ሁሉ ድንቹ፣ የኔ ድንች እያለ ያቆላምጠኛል» ብትላቸው፣ «አዬ ሞኝት፣ እውነት መስሎሽ ነው? ድንቼ፣ ድንቼ የሚሉሽ ሊልጡሽ እንጂ ነው አሉዋት::»

ከጥቂት ቀናት በኋላም ያቺው ገልቱ ሴት ምሣ ትጋብዛቸዋለች:: ሊቀ ካህናት እግራቸውን አንፈራጠው ዶሮአቸውን ሲኰመኩሙ ነበር የደረሱት:: አለቃን የዶሮው ጭንቅላት ድስቱ ውስጥ እንዳለ አይኑ ፈጦ ታያቸው:: ይኸኑ አጅሬ ሳቅ ብለው፣ «ዶሮ ምን እኔ ላይ ታፈጥብኛለህ? እኔ አላረድኩህ» አሉት:: ገበታው ከፍ እንዳለም ጠላ ቀርቦላቸው ሲጠጡ ቢያጣጥሙት ቀጭን ሆነባቸው:: ታዲያ ይህንኑ እያቅማሙ ሳሉ ሴትዮይቱ መጥታ «እረ ይጠጡ፣ አንድ ተይዞ ቀጭ አይባልም» እያለች ብታጣድፋቸው፣ «እሺ እጠጣለሁ:: ለመሆኑ ይህን እህል ውሃ ያደረግሺው አንቺ ነሽ?» አሉዋት::

ሰንበት ብላ ደግሞ ድንቡሼዋ ጐረቤታቸው አዲስ

ልብስዋን ልታስመርቅ እየሮጠች ወደቤታቸው ስትመጣ አመለጣትና መአዛው ቤቱን አወደው:: አባ ገብረሐና ግን እንዳላወቀ ሰው «በውሃ ይለቅልሽ፤ ጥሉሽ ይሂድ» ብለው ከመረቋት በኋላ «እንግዲህ ይህችን ከሰው ዘንድ ስትደርሽ ብን እያደረግሽ ኩሪ» ብለው አሰናበቷት::

ድንቡሼም ለአቅመ ሔዋን እንደደረሰች አንድ አህያ ነጂ አገባች:: ታዲያ ገብረሐና ይንቁት ኖሮ አንድ ቀን ሰውየው አህዮች እየነዳ ባጠገባቸው ሲያልፍ፤ «ጤና ይስጥልኝ አባ» ብሎ የግዜር ሰላምታ ቢያቀርብላቸው፤ «እግዚአብሔር ይመስገን፤ እንደምን ዋላችሁ?» በማለት መለሱለት:: አህያ ነጂውም በዚህ ተበሳጭቶ ስለነበር ቤታቸው እስኪገቡ ጠብቆ ገላጋይ በሌለበት ቀጠቀጣቸው:: ዱላው ክፉኛ ጉድቷቸው ስለነበርም ታመው ተኙ:: አመሻሹ ላይ እያነከሱ ከውጭ ሲመለሱ አህያ ነጂው ድንቡሼን አስከትሎ እንዳላወቀ ሰው ሊጠይቃቸው መጣ:: «አባ ምን ሆኑ?» ሲልም ጠየቃቸው:: «አህያ ረግጦኝ ነው ልጄ» አሉት ፈጠን ብለው::

ያህያ ነጂውን ያክል የሚጠሉት አንድ ፉንጋ ቄስም ነበረ:: ታዲያ ቄስ ሆዬ የአባ ገብረሐናን ሽፋፋነት ያውቅ ኖሮ «አባ ሽፍን ጫማ በሸዋ በኩል መጥቷል ይባላልና እንዳያመልጥዎ» ሲል ያሸሟጥጣቸዋል:: አባን ግን በነገር የሚቀድማቸው የለምና፤ «አንተ ፊት ግዛና» ብለው ኩምሽሽ አደጉት::

አንድ ባለውቃቢና አጉሪ ደግሞ ሰናይ ምግባር እንደፈፀመ ሁሉ አዲስ ቤት መሥራቱን ምክንያት

በማድረግ አባን ግብዣ ይጠራቸዋል:: ሥራው ያሳዘናቸው አባ ገብረሐና ግን የቀረበውን ሁሉ በደንብ በልተው ዙሪያ ገባውን ከጉበኙ በኋላ «ቤትህ ካለ ሁለት ነገር የጉደለው የለም» አሉት:: ባለውቃቢውም በጉጉት «ምንና ምን?» ብሎ ቢጠይቃቸው፤ «ከዚህ በታች ጋጥ፤ ከዚህ በላይ አጉራ» አሉት::

ይኸው ባለውቃቢ፤ ፈረስ ገዛና ፈረሱን እየኰረኰረ ጨርቁን እንደተከናነበ ሲጋልብ አባ ገብረሐናን አገኛቸው:: እዚያው እንደተቀመጠም፤ «አባ ይመርቁኝ፣ አዲስ ፈረስ ገዝቼ እየጋለብኩ ነኝ» አላቸው:: አባም «ጥሉሀ ይሂድ! ጥሉሀ ይሂድ ልጄ» ብለው መረቁት::

ከአባ ገብረሐና ፊንጠር ብላ የምትኖር አንዲት ችግረኛ ሴት ነበረች ይባላል:: ይህች ሴት በችጋር ስትሰቃይ እንደኖረች ሞት አይቀርምና አንድ ቀን አረፈች:: አባ ወደ ቤታቸው ሲገቡ ጨኸት ስለሰሙ «ምንድን ተፈጠረ?» ብለው ጉረቤት ቢጠይቁ፤ «ሴትዮዋ ሞቱ» አሏቸው::

«የትኛዩቱ?»

«እኛ ችግረኛዩቱ::»

«አሂሂ፣ ተኖረና ተሞተ» አሉ አባ::

አባ ገብረሐና በሊቀካህናትነት ያሳለፏቸውን ሰባት ዓመታት በስብከት ችሎታቸውና በቀልድ አፍላቂነታቸው ተወዳዳሪ የሌላቸው መሆናቸውን ማረጋገጫ (ማስመስከሪያ) አድርገዋቸዋል:: ዳሩ ግን ከንግግር አዋቂነታቸውም በላይ

ፍትሐነገስቱን ከተካኑት ምሁራን አንደኛው ስለነበሩ የዳኝነት ሹመት ተሰጣቸው:: የሥራው ጠባይ ስለማይፈቅድላቸው ሳይሆንም አይቀር በዚህ ወቅት ከቀልዱ ቆጠብ ብለው ነበር ይባላል:: አልፎ አልፎ የሰነዘሩዋቸው ጨዋታዎች ቢኖሩም ሕዝብ ዘንድ ሊደርሱ እንዳልቻሉ ይገመታል:: ይህም ሆኖ ስማቸው እየገነነ ስለመጣ የትንሹ ራስ አሊ አሜዋች እንዲሆኑ ተደረገ:: ለአባ ገብረሐና ይሄ ሙያ ሳያስደስታቸው እንዳልቀረ በቀላሉ መገመት ይቻላል:: ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ነው ገብረሐና የመንደር ቀልደኛ መሆናቸው ቀርቶ ነገሥታቱን የሚያስቁ፤ መኳንንቱን አፍ የሚያስይዙ፣ ካልመሰላቸውም ነገሥታቱን የሚጉነትሉ የምሁር ተረበኛና ቀልድ አፍላቂ ሆነው የኖሩት::

ትንሹ ራስ ዓሊ ዘንድ በነበሩባቸው ዓመታት የሰነዘሩዋቸው አብዛኛዎቹ ቀልዶች ተወርተው የቀሩ እንጂ በወጉ ያልተመዘገቡ በመሆናቸውና ይልቁንም ከብዙ ዓመታት በፊት የተወሉ በመሆናቸው «እንዲህ ብለው ነበር ይባላል» እያለ እንኳ መተረክ የሚችል ሰው በሕይወት ባለመኖሩ ይህን ዘመን በገብረሐና ሕይወት ውስጥ «የጨለማ ዘመን» ሊያስብለው ይችላል:: ይህም ቢሆን፤ አባ ገብረሐና ያፈለቋቸው ቀልዶች ዘመናትን ዘልቀው ለትውልዳችን መድረሳቸው አልቀረም::

የማስተዋል ችሎታቸው ከንግግር ውበታቸው ጋር የተዋደደላቸው አባ ገብረሐና ባገራቸው ከነበሩት ባህሎች ባንደኛው ቅር ተሰኝተው ይኖሩ ነበር:: ያባት ሆኖ በጉንደር መጠጥ ሲጠጣ አሳላፊው ቁሞ የሚጠጣው ሰው ብርሌውን

ባጉደለ ቁጥር እየተጠባበቀ በላይ በላዩ ይቀዳለታል:: ታዲያ አባ ገብረሐና ከእንዲህ አይነቱ ግብዣ ሲወጡ አንዱ «ስንት ብርሌ ጠጡ?» ብሎ ቢጠይቃቸው፤ «ዘጠኝ አንገት ጠጣሁ» አሉት ይባላል::

የኝህ ጥርስ አያስከድኔ ጨዋታ ያነሆለላቸው አንዱ ደጃዝማች አባ ገብረሐናን ወዳጅ ያደርጓቸዋል:: በየጊዜው ቤታቸው እየወሰዱም ያበሏቸው፤ ያጫውቷቸው ነበር:: እንደተለመደው አንድ ቀን ራት ጋብዘዋቸው ጮማ እየቆረጡ ሲያወጉ ደጃዝማች ግብዣውን ያሳመሩ መስሎአቸው «ይብሉ እንጂ፣ ሰው እኮ ደስ የሚለው የደገሰውን ሲበሉለት፣ የወለደውን ሲስሙለት ነው» ቢሏቸው፣ አባ ብድግ ብለው የደጃዝማቹን ቆንጆዬ ልጅ ሳም፣ ሳም፣ ደጋግመው ሳም አደረጓት:: «ምነው አባ?» ብለው ቢጠይቋቸው፣ «ጌታዬ ምግቡን እስኪበቃኝ ተመገብሁ:: የወለደውን ሲስሙለት ደስ ይለዋል ስላሉኝ ደግሞ ለርስዎ ስል የሚወዱዋትን ልጅዎን ሳምኩልዎ እንጂ አጠፋሁ?» በማለት መለሱላቸው::

ሰኔ ፆም ላይ እንዲሁ ደጃዝማቹ ወዳጃቸው ዘንድ ተጋብዘው ይሄዳሉ:: የጉመን ወጥ ይቀርብናም እንደነገሩ ይጋበዛሉ:: ሆኖም ጉመኑ በደንብ አልበሰለ ኖሮ አባን ሆዳቸውን ይቆዝራቸዋል:: ከግብር መልስ ብርዱ ስላየለ እሳት በእንክርት ወደልፍኙ ቀረበ:: ይኸኔ አባ ገብረሐና ወደ እሳቱ እምርተው በርጩማ ላይ ከተቀመጡ በኋላ ልብሳቸውን ገለጥ አድርገው ሆዳቸውን እሳት ያሞቁ ጀመር:: ደጃዝማቹም በድርጊቱ ተገርመው «ምነው ሆድዎን

እሳት ይሞቃሉ?» ቢሏቸው፣ «ጌታዬ ጐመኔን እያበሰልኩ ነው» አሏቸው ይባላል:: ይህን የመሳሰሉትን ቀልዶች እያፈለቁ አገር ያሸነፉትን አባ ገብረሐናን ለማዋረድ የንጉሳውያኑ ቤተሰቦችና መኳንንቱ አንድ ተንኮል ፈጠሩ::

አባ ገብረሐና ግብር ቀርበው እንደተቀመጡም እንደልባቸው መብላት መጠጣት እንደሚችሉ፣ ሆኖም ወደ ውጭ መውጣት እንደማይፈቀድላቸው ይነግሯቸዋል:: የሚቀርብላቸው ምግብም ጨውና ቅመም የበዛበት ኖሮ በላይ በላዩ ቢጠጡ ሽንታቸው መጣ:: ጨነቃቸው፣ ጠበባቸው:: ዳሩ ግን ጥቂት ካሰቡ በኋላ እቴጌይቱን (ምንትዋብ?) ጠርተው፤ «እባክዎን በቁጥር ተጣልተናልና ይዳኙን፤ እምስት መቶና እምስት መቶ ስንት ነው?» ቢሏቸው «ሺ ናዋ!» በማለት መለሱላቸው:: ይኼኔ «እግዜር ይስጥልኝ እመቤቴ:: እርስዎ ካዘዙኝማ ማለፊያ ነው» ብለው እየሳቁ ወደመፀዳጃ ቤት ሄዱ::

ከዚያም እንደወጡ አንዱ መንገደኛ «የኔታ የልደታ መንገድ በየት በኩል ነው?» ሲል ይጠይቃቸዋል::

«በሱ አድርገህ ሂድ::»

«ይህስ ይዘቀዝቀኛል::»

«ከዘቀዘቀህማ ጨርቅህን አውልቅና ተንተራሰዋ!» ብለውት እርፉ::

በማግስቱ ዘመድ ቤት ጠበል ይጠሩና ይሄዳሉ:: ቁጭ ብለው ጠላቸውን ሲጠጡም ሴትዮይቱ ከገንቦ ጠላ ስትቀዳ

ሲያመልጣት ሰሙ:: ይህን እያሰላሰሉ ሲጠጡ ሳለ «ጠላ ልድገምዎት?» ብትላቸው፤ «እሺ ልክ እንደቅድሙ ጠረር አርገሽ ቅጂው ታዲያ» አሏት ይባላል::

የሰኔ ፆም እንደተፈታ ይቺው ዘመዳቸው ምሳ ትጋብዛቸውና ወደ መኖሪያዋ ይሄዳሉ:: ጥቂት እንደበሉም ወጡ ውስጥ ጥፍር አገኙበት:: ጥፍሩን ጠርገው እንዲታይ ለብቻው አስቀምጠው እጃቸውን ሰብስበው ቁጭ አሉ:: ሴትዮይቱ መብላት ማቋረጣቸውን ስላየች «ይብሉ እባክዎ፤ ጥሩ አይደለም እንዴ?» ብላ ብትጠይቃቸው፤ «እረ ጥሩ ነው፤ ጥፍር ያስቆረጥማል» አሏት::

ምዕራፍ ሁለት

ቀልድ በዛ፤ ስደት ተከተለ

የካቲት 5 ቀን 1847 ዓ.ም ደጃች ካሳ «ዳግማዊ ቴዎድሮስ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ» ተብለው በጳጳሱ አቡነ ሰላማ ተቀቡ። አባ ገብረሐናንም ቤተመንግሥት አገኙዋቸው። አፄ ቴዎድሮስ አባን በምሁርነታቸው ቢወዷቸውና ቢያከብሩዋቸውም ቀልዳቸውና ፌዘኛነታቸውን ይጠሉ ነበር። ዳሩ ግን ከልጅነት ጀምሮ እስከ ጉልማሳነት አብሮ ያደገ ልምድ ከተፈጥሮ ባህርይ የበረታ ነውና አባ ገብረሐና ቀልዳቸውንና ምፀታቸውን ማቆም አልቻሉም።

ለምሳሌ፤ ብላታ አድጎ የተባለውን የቴዎድሮስ አሽከር ምንግዜም የሚጠሩት «ብላታ እህዮ» እያሉ ነበር። ቴዎድሮስ «ተው ገብረሐና፣ ሰው እንዲህ አትዘርጥጥ» ብለው ቢመክሯቸውና ቢገስፁዋቸውም፤ «አባቱ ያወጣለትን ስም ኋላ ምን ላድርግ? አድግ ማለት በግእዝ አህያ ማለት አይደለምን?» ብለው አሻፈረኝ አሉ።

እንደዜም ከታላላቅ መኳንንት ጋር ሲጫወቱ የሴት ነገር ተነሳና አባ ሆዬ «አንድ ቀን ከመኝታዬ ሌሊት ተነስቼ በጨለማ እየዳበስኩ ገረድ ስፈልግ የቤት ምሰሶ

አገኘኝና ግንባሬን አለኝ» ብለው ዋሽተው ያስቋቸዋል። ይኸኔ አንዱ መኩንን «አባ ቆመጥ ይዘው እያወዛወዙ ቢሄዱ ኖሮኮ ምሰሶ አይመታዎትም ነበር» ብለው ቢስቁባቸው፤ አጅሬ አብረው ስቀው «ጌታዬም ለካ ይህን ያውቁ ኖሯል?» በማለት አሸሟጠጧቸው። እንደዚህ እያደረጉ መኳንንቱን ሁሉ በየጊዜው ሲነድፉት ቴዎድሮስ በድርጊታቸው አዝነው፤ «ገብረሐና ፍትሃነገሥቱን ፃፍ፤ ፍርድም ስጥ፣ ገንዘብም ያውልህ፤ ቀልድህን ግን ተወኝ ተው ተመከር!» ብለው ተግሳፅም ምክርም ለግሰው እንደቀድሞው አቤቶ ምኒልክ አጠገብ እየተቀመጡ ግብር መብላታቸውን ቀጠሉ።

ቴዎድሮስም ኢትዮጵያን የማዋሃዱንና ሕዝብ የማሰልጠኑን ተግባር ገፉበት። ተከለፃድቅ መኩሪያ ይህንኑ እንደሚከተለው መዝግበውታል። «ሰው ሁሉ በእለት ተግባሩና በደመወዙ እንዲያድር እንጂ ባሪያን መሸጥ ወይም መሸፈት እንዳይኖር በጠቅላላው ገበሬም ወደርሻው ነጋዴም ወደንግዱ፣ የቀረውም ሰው በየሥራው እንዲመለስ ባዋጅ አስታወቁ። በዚህ ጊዜ የቴዝባ አገር ሰዎች ቀርበው ጃንሆይ ሰዉን ሁሉ በየሥራህ ግባ ካሉት እኛም ከሌብነትና ከሽፍትነት በቀር ሌላ ሥራ የለንምና ይኸንኑ ሥራችንን ይፍቀዱልን ሲሉ ጥቂት ሆነው አመለከቷቸው። እርሳቸውም... እኔም ለራሴ ታማኝ ዘበኛ ለመቅጠር የምፈልገው እንደናንተ የዚህ ልምድ ያለውን ጠንካራ ሰው ነው። ይሁን እንጂ አሁን ያላችሁት ጥቂቶች ናችሁና፣ ሌላ ባእድ ሳትጨምሩ የዚህ ልማድ ያላቸውን ብቻ

አጣርታችሁ ይዛችሁልኝ ኑ ብለው አሰናበቷቸው::

በዚህ ጊዜ መኳንንቱ እንደዚህ ያሉትን ሊቦች መግረፍ ነበር እንጂ፣ ማሰናበት እንዴት ይገባል? እያሉ ሲያስቡ፥ በተባለው ቀን ሊቦቹ ተሰብስበው ከፊታቸው ቆሙ:: አፄ ቴዎድሮስም እነሱ ብቻ መሆናቸውን ጠይቀው «አዎን ጃንሆይ» ብለው ከመለሱላቸው በኋላ በዙሪያቸው የቆሙቱን ወታደሮች አዘው በጥይት አንድ ሳይቀር አስደበደቧቸው:: ከዚያ ቀን አንስቶ በንጉሱ ፊት የሳቅና የቀልድ ንግግር በፍፁም ቀረ ይባላል::»

አባ ገብረሐና ግን ሰዉን መተንኮሳቸውን አላቋረጡም ነበር:: በተለይ ብላታ አድኑን ያይሉባቸው ስለነበረ አድኖም አቤቱታቸውን ደጋግመው ማሰማት ቀጠሉ:: ቴዎድሮስ እንዲያ ተወጥረው ሳለ የገብረሐና ጨዋታ ስላልጣማቸውም፥ «ቆይ ይህን ደብተራ እስራለት የለ» ብለው ጊዜ ሲጠብቁላቸው፣ አባ እንደልማዳቸው ብላታ አህዮ ብለው ተሳደቡና ተከሰው ቀረቡ::

«ለምንድን ሰደብኸው?»

«ጃንሆይ! አህያ ሸራህያ እያልኩ ስዐልይ ሰምቶ 'ህን' አጥብቆ አህያ ብሎ ሰደበኝ አለንጂ. እኔ ፈፅሞ አልሰደብኩትም::»

«በሉ እንግዲህ ምላሱ ቀርቶ ታገለና ወንዱ ይለይ!»

አፈሊቅ አክሊሉ ገብረኪሮስ እንደሚሉት በዚህም ትግል ያሸነፉት አባ ገብረሐና ነበሩ:: ኤልሳቤጥ ገሠሠ ባቀረቡት

ጥናት ላይ ግን በትግሉ ያሸነፉት ብላታ አድኑ ናቸው:: እንደተሸነፉም «አሁንስ ምን ይበጅህ?» ብለው ቴዎድሮስ ቢጠይቋቸው «ታዲያ ይሄማ ዱሮውንስ ያህያ ሥራ አይደለም?» በማለት መለሱ:: ንጉሡም ክፉኛ ተቆጡ::

በአባ ገብረሐና «አለመገራት» ተበሳጭተው የቆረጡት አፄ ቴዎድሮስ ከፊታቸው ይርቁላቸው ዘንድ አባን ትግራይ የሚገኘው የጨለቆት ሥላሴ አስተዳዳሪ አድርገው ሾሟቸው::

ይሁንና አፄ ቴዎድሮስ በሃያሉ ከንዳቸው ያጸሹቻቸው በመሳፍንቶችና ባላባቶች ማንሰራራት ጀመሩ:: ንጉሡ ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር የነበራቸው ግንኙነት መሻከርም ከአፈንጋጮቹ መጠናከር መልካም አጋጣሚ ሆነላቸው:: «በትግሬ ደጃች በዝብዝ ካሳ (አፄ ዮሐንስ)፣ በላስታ ዋግ ሹም ጎበዜ (አፄ ተክለጊዮርጊስ)፣ ብሸዋ ምኒልክና ሌሎችም ባላባቶች፣ ቀሳውስቱና ሹማምንቱ ሁሉ ተነሱባቸው:: አፄ ቴዎድሮስ የገነቡት ሁሉ እንደንቧይ ካብ ሲፈርስ ሲያዩም ክፉኛ ተበሳጩ፣ ብዙ የጭካኔ ተግባርም ፈፀሙ:: በተለይ የካህናቱ መሰሪነት ስለበሳጫቸው በየካንዱ አገር ወዳንዱ አገር ሲዘዋወሩ በክብር፣ በፀናፅል ሊቀበላቸው የሚወጣውን ካህን ሁሉ እያስከበቡ በጥይት ያስደበድቡት ጀመር:: ጳጳሱንም በግዞት ወደመቅደላ ሰደዷቸው::» መንግሥታቸውን ለመገልበጥ ካህናቱ ቆመው ለታቸውን እንዳወቁም፤

«ይህ አረግራጊ

አቴና ወጊ፣

ራሱን ታጣቂ፣

ወገቡን ሰባቂ፣» እያሉ ካህናቱን በገሃድ ይዘልፉ ጀመር::

ቴዎድሮስ እንዲገለበጡ ካሴሩት ቀንደኛ ካህናት አንዱ አባ ገብረሐና መሆናቸው እንደተደረሰበትም አባ ገብረሐና እንዲታሰሩ አዘዙ:: ይህን የሰሙት ገብረሐና ሸሽተው ዘጌ ገዳም ተደበቁ::

አባ ገብረሐና ዘጌ ገዳም ሁለት አመታት በስደት እንደተቀመጡ ይወሳል:: በዚህ ቆይታቸው ወቅት ረሃብ ይገባና ይቸገራሉ:: አንድ ቀን ለወስፋት ማስታገሻ የምትሆን ቁራሽ ዳቦ ከአገልጋያቸው ጋራ ተካፍለው ከበሉ በኋላም ዲያቆኑ ተነስቶ «ጌታዬ ስብሃት ልበል? (ምስጋና ላቅርብ)» ቢላቸው፣ «ተው ልጄ ቀለዳችሁብኝ ብሎ ይቆጣል» አሉት ይባላል::

እንደዜ ደግሞ እዚያው ጉጃም እንዳሉ የንጉሥ ተክለሃይማኖት ወዳጅ ይሞታሉ:: ከቅዳሴ ውጭ ዜማውና ለቅሶው ቀልጠ ሳለ አንዱ ያገሬው ተወላጅ አባን «ዜማው እንዴት ነው?» ብሎ ቢጠይቃቸው «ካገራችሁ ደብተራስ ያገራችሁ አልቃሽ ትሻላለች!» ብለው መለሱለት::

የረሃቡ ዘመን እንደተገባደደ አንዲት የጉጃም ሴት የቃና ዘገሊላን በዓል ምክንያት በማድረግ ጠበል ጠዲቅ እንዲቀምሱ ትጠራቸዋለች:: አባ ገብረሐና ጥሪውን አክብረው እንደደረሱ ሴትዬይቱ ጠላውን እየቀዳችላቸው፣

«አባቴ የችኮላ ሥራ ሆኖ ጠላው ቀጠን ብሏል» ብትላቸው፡ «እዬ አካላቴ የምናከብረውስ የውሃ በዓል አይደል?» አሉዎት ይባላል::

አባ ገብረሐና ይህን በሚፈፅሙበት ጊዜ አፄ ቴዎድሮስ አፈንጋጭ ባላባትና መሳፍንትን ለማስገበር ይሯሯጡ ነበር:: ዳሩ ግን ኢትዮጵያን አዋህደው ታፍራና ተከብራ የምትኖር አገር ለማድረግ ያደርጉ የነበሩትን ተጋድሎ ሕዝቡ ስላልተገነዘበላቸው ከያካባቢው መኳንንት ጋራ በማበር አበሳጯቸው:: በዚህም የተነሳ ብዙ ነፍስ አጠፉ:: ይኸኔ ወንድሟና አባቷ የተሰቀለባት አንዲት ሴት የፈለጉትን ያድርጉኝ ብላ፤

«... አንድ እግር በርበሬ መንቀል አቅቷችሁ

አንድዶ ለብልሀ አቃተሎ ይፍጃችሁ?

ሺ ፈረስ ከኋላው፡ ሺ ፈረስ ከፊቱ

ሺ ብረት ከኋላ፡ ሺ ብረት ከፊቱ

ይህን ሳታይ ሞተች ኮሶ ሻላ እናቱ::

ይህንን ሲሰማ ያጉራል ላመሉ፡

ማናትም ቢላችሁ ምንትዋብ ናት በሉ» ስትል ገጠመች::

የእንግሊዝ መንግሥት የሕዝቡን መቢታተን እንዳወቀ ቴዎድሮስን እንዲይዙ ወታደሮቹን ላከ:: መኳንንቱ፣ ባላባቱና አብዛኛው ሕዝብ የንጉሡን ክፉ ይመኝ ስለነበረም ያላንዳች

ተቀጥቀጠ ወሲቱት ቴዎድሮስ ወደ ንብረት ቤት ሞራቸውን ንፃውያም [illegible] ተነሳተው የከፈሉቸውን ጥቂት ጫታ ሰርቶ ለስከትለው አመቅደላ ምሽግ ገብተው በመድፍና በጥይት ከእንግሊዞች ጋር ጦርነት ገጠሙ:: በዚህ ጦርነት ከእንግሊዝ የጦር ሰፈር የተተኮሰ የመድፍ ጥይት የነበሩበትን መዝጊያ ሰብሮ ገባበት:: እንግሊዞች ይዘውት የነበረው መድፍና መትረየስ አዲስ የመጣ ስለሆነ የመድፉ ጥይት ተተኩሶ አመሬት ካረፈ በኋላ እንደገና እየፈነዳ የመጣውን ያህል ደግሞ እየሄደ ሰላትን የሚጎዳ ነበር ይባላል:: ቴዎድሮስ ሳላቸው ኃይል ተቀጣቶ ድል ስለሆኑ ወታደሮቻቸውን ስመው እንግሊዞች ለሁመጣሪክ ጐተቸውን በር ሰብረው እየተጋፉ ሲገቡ ንጉሡ ወደላይኛው በር አልፈው በሽጉጣቸው ራሳቸውን ገደሉ:: እንግሊዞችም አስከሬናቸውን አስፈትተውና የገኙትን ሁሉ ዘርፈው ወዳገራቸው ተመለሱ:: ሴረኛው ደብተራ ገብረሐናም ነፃ ወጣ::

ከዚያ አዋቂ ሰው ወድቆ አይወድቅምና ልባቸው እንደፈቀደ ለመኪንኑት ጊዜያቸውን ሲያሳልፉ ቆዩ:: በ1864 ዓ.ም ግን ደጃች ባዝብዝ ካሣ መሳፍንቱን ሁሉ አስገብረው «ዮሐንስ አራተኛ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ» ተብለው እንደተቀቡ አባ ገብረሐና ከጎንደር ሊቃውንቶች ጋራ ወደ ትግራይ ሄዱ:: አካሄዳቸውም «እንኳን እግዚአብሔር ዘመኑን ለወጠልዎ!» ለማለት ነበር:: ታዲያ መስከረም አስራ ሰባትን ሲወርድ ሲዋረድ በመጣው የኦርቶዶክስ ኃይማኖት ትውፊቶች እምነት መሰረት የአፄ መስቀል ምርቃት ነውና ይህንኑ በዓል ለማክበር ንጉሡ ባሉበት ከየአገሩ የመጡት [illegible]

ሊቃውንት ተሰበሰቡ:: የእነሱም ሊቃውንት ምርቃቱን ለጎንደሮች እንስጥ የሚል ሃሳብ አቀረቡ:: ይኸኑ [illegible] ዋድን መምህር የኔታ [illegible] «እኔ ባለሁ አይመራም» [illegible] ቆሰሉ:: ከዚያም የቅኔ [illegible] አፈገባኤ መምህር [illegible] የጎንደሮች አፈገባኤ አባ ገብረሐና ሆነው ሙግት ገጠሙ:

«ተጠየቅ፣ ገብረሐና::»

«ልጠየቅ::»

«እኔ ሥርወ መንግስት መሆኔን ታውቃለህ?»

በጊዜው «ስልጣን ወደላይ የሄደው ወንፊት ነው» የሚባለው ትውስ ደላቸው ለብ ሆኖ እሌ ገብረሐና ዕድቅ የላሊበላ፣ እድሜ የማቴሳላ ሲሉ እሰማለሁ እንጂ ያንተን ሥርወ መንግሥትነት አላውቅም» አሏቸው::

አፄ ዮሐንስ ይቺን ሲሰሙ «ጀብ ቅ ነው፣ ገብረሐና:: ጎንደር ይምራልኝ ብለው ፈረደላቸው» ይባላል:: እንዲያም ልክ እንደዚሁ በዮሐንስ ዘመነ መንግሥት ባጋጠመ ክርክር ይነሳል:: ሁለት መሬጌታዎች «እኔ ሳለሁ አትመራም:: የምራቱ ተራ የኔ ነው:: እረ ባምላኩ፣ እረ ባምላኩ!» እያሉ ሲጯጯሁ አፄ ዮሐንስ ይሰሙና «እኔ እያለሁ በዮሐንስ አምላክ! ትላላችሁ እንጂ እንዴት ባምላኩ ትላላችሁ?» ብለው ቢያፈጡባቸው፣ አባ ገብረሐና «ጃንሆይ ሌላም ነገር አይደለ ሁለት ሰዎች በጨኸት ተጣልተውብን ነው» በማለት ቁጣውን በፈገግታ ተኩት:: የምራቱም ሥርዓት ባግባቡ ተፈፀመ::

አፄ ዮሐንስ ከፖለቲከኛነት ይልቅ ወደ ሃይማኖተኛነት ያዘነበሉ መሪ ስለነበሩ የኢትዮጵያን ሃይማኖት አንድ ለማድረግ ሲሯሯጡ መጋቢት ሁለት ቀን 1881 ዓ.ም አለፉ:: የዮሐንስም ውጥን እንደቴዎድሮስ መና ሆኖ ቀረ:: አልቃሾችም፤

«አፄ ዮሐንስ ሞኝ ናቸው
እኛም ሁላችን ናቅናቸው
ንጉሥ ቢሏቸው በመሃሉ
ወሰን ጠባቂ ልሁን አሉ::
በደንቢያ መታረድ አዝኖ ዮሐንስ
ደሙን አፈሰሰ እንደ ክርስቶስ::
የጉንደር ሃይማኖት ቆማ ስታለቅስ
አንገቱን ሰጠላት ዳግማይ ዮሐንስ» ብለው ሙሾ ደረደሩላቸው::

ምዕራፍ ሦስት

ከስደት ወደቤተ መንግሥት

አፄ ዮሐንስ በሞቱ በስምንተኛው ወር የቀድሞው የአፄ ቴዎድሮስ ምርኮኛ አቤቶ ምኒልክ በምድረ ኢትዮጵያ የሚያስፈራቸው ኃይል እንደሌለ አስረገጡ:: ጥቅምት ሃያ አምስት ቀን 1882 ዓ.ም «ዳግማዊ ምኒልክ ንጉሠ ነገሥት ዘኢትዮጵያ» ተብለውም ተቀቡ:: በዚህ ጊዜ አባ ገብረሐና ጉንደር የሚገኘው የአቡነ ሐራ ገዳም አስተዳዳሪ ሆነው ይሰሩ ነበር:: ጥቂት ዓመታት እንዳገለገሉም ድርቅ ገብቶ የአገሩ ሕዝብ ተራበ:: የገዳሙ አስተዳዳሪ የሆኑት አባ ገብረሐናም ከተሰበሰበው የስለት ገንዘብ አንድ ሺውን አንስተው ለባላገሩና ለካህናቱ አከፋፈሉ::

ወዲያውኑ ካህናቱ «አስተዳዳሪያችን በሺ የሚቆጠር ብር በልተውብናል» ሲሉ አዲሳባ አፈንጉሥ ነሲቡ ዘንድ ይከሱዋቸዋል:: አፈንጉሥ ነሲቡም ባስቸኳይ የማዘገ ወረቀት ዕፈው ወዳዲሳባ እንዲመጡ ያደርጋሉ:: እንደደረሱም አጋፋሪው፣ «አባ ገብረሐና መጥተዋል» ሲል፣ «እኛ ቀልደኛ ናቸው?» በማለት አፈንጉሥ ቢያንጓጥጧቸው፣ አባ ፈጠን ብለው «ብሉይና ሐዲስማ

በነሲቡ ይፈተታሉዋ (ይተረጉሟል)» ሲሉ መለሱላቸው:: ክርክሩ እንደተጀመረም፣ «ገንዘቡን ማጥፋትዎን አያምኑም?» ብለው ጠየቋቸው::

«በርግጥ ለነዳያን የሚሰጠውን አውጥቼ ሰጥቼያለሁ፣ ለመስዋእት የሚውለውንም እንዲሁ፤ የተረፈውን ግን ፍትሃነገሥቱ በሚያዘው መሰረት ለማህበሩ ሰጥቼ ተካፍለውታል::»

«እንግዲያውስ ያጠፉትን ገንዘብ መክፈልዎ አይቀርም::»

«ታዲያ እኔ ገብረሐና ምን ይመጣብኛል ብለው ነው? እንደምጥዋ እቃ በነሲብ አልሸጥ::»

«አጋፋሪ ዝም ትለኛለህ:: ወስደህ ቀፍድድልኝ እንጂ!» ሲሉ አፈንጉሡ በደም ፍላት አዘዙ::

እንዲጋጣሚ ግን የምኒልክ የልፍኝ አሽከር ራስ አባተ ቾሎት ተገኝተው ኖሮ «አፈንጉሥ ምንም እኔ እንኳን ባላውቃቸው ጃንሆይ የኒህን ሰው ክብር ሲናገሩ ሰምቻለሁና ትጣላላችሁ» ሲሉ ያስጠነቅቋቸዋል::

«ታዲያ ምን ይሻላል?»

«ጃንሆይ ይፍረዱባቸው::»

በዚሁ ተቀረጠና ተከሳሹ ገብረሐና ምኒልክ ችሎት ቀረቡ:: አፈንጉሥም የወንጀሉን ይዘት ለንጉሡ ሲያስረዱ፣ «እኒህ ቄሶች አስተዳዳሪው የገዳማችንን ገንዘብ በልቶብናል

በማለት ከሰውቅ ኸሉም መብላቱን አምኗል:: ሆኖም ክፊል ብሎሙ 'የበከፉ ቀጥ ለሕዝብ አካፍየዋለሁ' ብሎ መልስ ሰጥቷል እንዳሉ፣ ዳግማዊ ምኒልክ አፈንጉሡ የጀመሩትን ሳያስጨርሷቸው ከፋቸው ነቅቀው፣ «አንተ የምትለው እሳቸውን ነው?» ብለው ገሰፁአቸው:: ከዚያም ወደአባ ገብረሐና ዘወር ብለው «ጌታ አባ ገብረሐና ፍትሃነገሥቱን አዋቂ አልነበሩምን? ምን ነካዎ?» በማለት ቢጠይቋቸው፤ «ፍትሐነገሥቱማ ከገባሙ ብፃት ሲሰው ለካህናት፤ ሲሰው ለሠራያን ሊሰጥ ይገባል ይላል:: ስለዚህም ከፉ ቀሃ ቢሆን እኔም ለሕዝቡ አካፈልኩት:: እቡነ ሐራ እንደሁ አባታቸውን አይጠሩበት፣ ልጃቸውን አይድሩበት፤ ታዲያ ገንዘቡ ተቀምጦ ምን ይሆናል ብዬ ነው ጃንሆይ» ሲሉ አብራሩ::

«አበጀህ፣ ቀድሞውኑስ የተማርክ አይደለህ» ብለው ምኒልክ ፍርዱን አፅድላቸውና በነፃ አሰናበቷቸው::

ከዚያም የቀድሞው ራጉኤል አካባቢ ቤት አሰርተውላቸው አቋቋምና መርገድ እያስተማሩ እንዲቀመጡ ለመኗቸው:: አባ በሐሳቡ ስለተስማሙ እውቀታቸውን እያካፈሉ መኖር ጀመሩ:: እንጦጦ (ቀድሞ ዲልዲላ ይባል የነበረው አካባቢ) በ1875 ዓ.ም የተተከለው ራጉኤል ቤተክርስቲያን ውስጥም በሰፋት ማስተማር ቀጠሉ:: አፄ ምኒልክ እለት፣ እለት ቅቤውን፣ ማሩን፣ ቁልቢውን ይልኩላቸው ነበር:: እንዲያም ሆኖ የእንጦጦን ብርድ ያልቻሉት አባ ገብረሐና፣ «የእንጦጦ ብርድ የሸመቷ ሊአልን አይለቀቃትም» ይሉ ነበር ይባላል:: ምኒልክ እንዲዘ

ራጉኤልን ሊሳለሙ ቢመጡ አባ ቡልኳቸውን ተከናንበው ዳዊት ሲደግሙ ስላዩ ቢስቁባቸው ገብረሐና ሆዬ እንዳገሬው «ጃንሆይ ጋሪ ቡልተኒ?» በማለት አስቀዋቸዋል።

አባ ገብረሐና በልቶ ጠጥቶ መተኛትን እንጂ ትምህርት የማይወድ ሰነፍ ተማሪ ነበራቸው። ታዲያ አንድ ጊዜ ጠርተውት «እስቲ ይህን ምእራፍ ውጣው» ብለው አዘዙት። ተማሪውም እንደምንም አምታቶ ጨረሰና፣ «የኔታ ጨረስኩ። ጉበዝ አይደለሁም?» ብሎ ቢጠይቃቸው፤ «እንዴታ ጉበዝ እንጂ፣ ያውም ብላተኛ» አሉት ይባላል።

ከጥቂት ቀናት በኋላ አባ ገብረሐና ግብር እንዲበሉ ይጠሩና ቤተመንግሥት ይመጣሉ። ይሁን እንጂ ከመኳንንቱና ካህናቱ ጋር እየተጋፉ ሲገቡ አንድ የማያውቃቸው ከልካይ በቀጨሞ ዠለጣቸው። እንደምንም ብለው ከገቡ በኋላ ግን አልህ ስለያዛቸው ምግቡንም መጠጡንም አልበላ አልጠጣ አሉ። «ምን ሆነሃል ገብረሃና?» ብለው ምኒልክ ቢጠይቋቸው፤ «ትንሽ ቀጨሞ ስለቀመስኩ ነው፣ ጃንሆይ» በማለት መለሱላቸው።

የኔታ ገብረሐና አጭር ድምፀ መልካምና መልከ ቀና መነኩሴ ነበሩ ይባላል። በቁመታቸውም ማጠር የተነሳ የሚጠቀሙባት ጭራ ትንሽ ነበረች። በጊዜው ትልቅ ጭራ ማንከርፈፍ የጨዋነት መለኪያ ሆኖ ይቆጠር ነበርና አንዱ ግዙፍ መኮንን፣ «እንዴት እርስዎን የሚያክል ሰው ይቺን ቆራጣ ጭራ ይይዛል? ለእርስዎ የምትገባ አይደለችም» ቢላቸው፣ «ለኔ ፊት እንደሁ ትበቃኛለች። ደንቢያ

አልከለከልባት» ሲሉ መለሱ።

አባ ወዳገራቸው መመለስ እንዳሰቡ ልብስ እንዲሰፉላቸው ከሸማኔዎች ጋር ይዋዋላሉ። ከጥቂት ቀናት በኋላም በበቅሎ ታጅበው ወደቤተመንግሥት ሲወርዱ ሸማኔዎቹ እንዳዩዋቸው «ጃንሆይ የሚያከብሯቸው ቄስ መጡ» ብለው ፈጥነው ሲነሱ አንዱ አመለጠው። ያኸኔ አባ ሆዬ «ልብሴን እስካሁን ሳትሰፉልኝ መቆየታችሁ ሲገርመኝ አሁንማ እስከመቋጠሩም ተዋችሁታ!» አሉዋቸው።

ሊቁ ገብረሐና ቀሳውስቱንና ዲያቆናቱን ከማስተማር በተጨማሪ ሥርዓተ ቤተክርስቲያኑንና ሥርዓተ ቤተመንግሥትንም ለዳግማዊ ምኒልክ ያስጠኑ ነበር። በዚህ አይነት አዲስ አበባ ከቆዩ በኋላ ንጉሡን ተሰናብተው ወደጐንደር ጉዞ ጀመሩ።

ምዕራፍ አራት

ድንግልና ፈረሰ

«የአባይ በረሃ የመኪና መንገድና ድልድዩ ሳይሰራለት ካዱሳ ወደጐጃም (አልፎም ወደጐንደር) የሚሄደው መንገደኛ ሁሉ ዳዳን እስኪደርስ ድረስ ልክ የመከራ ትንቢት እንደተነገረበት ሰው ካሁን አሁን መከራው ደረሰብኝ ብሎ ልቡ እየፈራና እየራደ የሚያልፍበት ቦታ ነበር።

አባይ አንድ ሞት ብቻ አይደለም። ብዙ ሞት ተሰብስቦ የሰፈረበት፣ ብዙ ስቃይ ብዙ ጣር ተሰብስቦ የሰፈረበት ቦታ ነበር!...

ስለዚህ (...) ከዚያ አልፈው የሚሄዱ መንገደኞች አባይን ክረምት እንደሆን በጉም፣ በጋ እንደሆን በጭጋግ ተሸፍኖ የሚታወቀውንም የማይታወቀውንም ሞትና ጣር ሁሉ በጉያው ሸሽጐ እንደ ሲኦል ንጉሥ በሚያስፈራ ግርማ ከላይ አስከታች ተጋድሞ ሲመለከቱት ልባቸው ሲሸበር ይቆይና ወዲያው ከጉሙ ወይም ከጭጋጉ በላይ አሻግረው ሲያዩ እዚያ ከደረሱ ሞቱ ሁሉ፣ ጣሩ ሁሉ ወደኋላቸው

የባሕር አበጁ ወደፊት [illegible] ስለሚገኙ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ሀገራቸውን [illegible] አባይ በረሃ
ገቡ::

[illegible] በደረቁ የአባይ ወርቦች ከየጥሻው እየወጡ [illegible] ሊዘርፏቸው ሊገድሏቸው [illegible] ለሏቸው:: አቅመ ደካሞቹና ነፍጥ የለሾቹ መንገደኞች ያላቸውን ሁሉ አስረከቡ:: ጠበመንጃ ያላቸው ግን እየተታኮሱ አመለጡ:: አባ ገብረሐና ነፍጥም አቅምም አልነበራቸውም አንዲት አገልግል ብቻ እንጂ:: አገልግሊቱ ግን ንብረታቸውን ሁሉ ሰብስባ ይዛ ነበር:: ሽፍቶቹም ሰብሰብ ብለው «አምጣ! እሱ ምንድነው የያዝከው?» ሲሉ አፋጠጧቸው:: አባ ገብረሐና የበረሃው ወበቅ አስጨንቋቸው ጥምጥማቸውን ፈትተው ነበርና «ወላሂ! በደንብ የተሰራ ሥጋ ወጥ ነው:: እንብላ!» ብለው አገልግሊቱን እንደመፍታት ሲሉ «ሸረ [illegible]! የአስላም ስጋ አንበላም» ብለው አባረሯቸው::

ይህን [illegible] የነበሩ መንገደኞች የተራረፈ ብራቸውን ሰብስበው «ከጉድ ያወጡን አባታችን:: ባዶ እጃቸውን [illegible] ይርዱን» [illegible]

ሲመጡ አዩ:: በዚህን ጊዜ አባ ገብረሐና በርኖሳቸውን ገልብጠው ለብሰው «ልጄ ብሬ! ልጄ ብሬ!» እያሉ ጩኸታቸውን ለቀቁት:: ነገሩን የተዘረፈውም መንገደኛ የብሩ ነገር አሳዝኖት እንባ ይራጭ ጀመር:: «ሽፍቶቹ ምንድን ሁናችሁ ነው የምትላቀሱት?» ሲሉ ጠየቁ::

«ልጄ ብሬን ተሰቦ ይዞት እዚህ አፋፉ ላይ ስላረፈብኝ እርሜን እየወጣሁ ነው:: ከፋ ብዬ ቤተክስያን ካገኘሁ እቀብረዋለሁ» በማለት አባ መለሱና በሰላም ጉዟቸውን ቀጠሉ::

ይሁንና የዚህ አይነቱ ዘዴ አደገኛነት ወዲያውኑ የተከሰተላቸው አባ ገብረሐና ሌላ መላ ፈጠሩ-ብሩን ሁሉ ሰብስበው ተልባ አያሹ የሚበሉባት ገበታ ውስጥ ለመከተት:: እንዳሰቡትም ገንዘቡን ገበታዋ ላይ ሰበሰቡና ለስለት በገዙት ልብስ ሸፍነው ሰዉ ታቦት እንደያዘ ሁሉ በዝግታና በሥርዓት እንዲጓዝ አደጉ:: እንደፈሩትም አሁንም ወሮበሎች ብረታቸውን እንደያዙ መጡ::

«ምንድነው የያዛችሁት?»

«ታቦት ካዲሳባ አስባርከን መመለሳችን ነው::»

«ማን የሚሉት ታቦት ነው ለመሆኑ?»

«የተልባ ማሽ ቅዱስ ሚካኤል::»

ከዚያ በኋላ ምንም አይነት አደጋ ሳያጋጥማቸው አባ በሰላም ጐንደር ደረሱ:: ከተማው አካባቢ እንደተቃረቡ ሁለት ሴቶች ውሃ ተሸክመው ዳገት ሲወጡ፣ አንደኛዋ

ሲያመልጣት ሰሙና እየሳቁ ከሴቶቹ ኋላ ኋላ ሲሄዱ በድጋሚ ያመልጣታል:: ሴትዮይቱም ደንግጣ ሰው መኖር አለመኖሩን ለማረጋገጥ ዘወር ብትል አባ ከበስተጀርባዋ ኑረዋል::

«ውይ! አፈር በበላሁ! መቼ መጡ አባ?» ብላ ብትጠይቃቸው፣

«በታሳስ ሄጄ በጠር መጣሁ» ሲሉ መለሱላት::

ወዲያውኑ ወደትውልድ መንደራቸው ናባጋ ጊዮርጊስ ሄደው መኖር ጀመሩ:: ከወዳጅ ዘመድ ተደባልቀው ጥቂት ከቆዩ በኋላም ለረጅም ጊዜ ያላገኙዋትን አንድ ዘመዳቸውን ለመጠየቅና የጥምቀት ድግስ ለመጋበዝ ራቅ ወዳለ ሥፍራ ሄዱ:: ጣናን በታንኳ ተሻግረው እንደደረሱም ሙከቱ ታርዶ፣ ጠላውም ተቀድቶ ቀረበ:: ይሁንና የቤት እመቤቲቱ ባልትና እጣ ከፍላቸው አልሆነ ኖሮ ጠላውም ሆነ ወጡ ቀጠንጠን ያለ ነበር:: አባ የዱሮ ጫወታ እያመጡ፣ ዘመዳቸውም በቅርብ የሆነውን እያወጉላቸው ሲበሉ፣ እንግዳን መጋበዝ ያባቶች ነውና፣ «ይብሉ፣ ይጠጡ እንጂ አባ! ለምን ችላ ይላሉ?» ቢሏቸው፣ አባም «ኧረ እበላለሁ እጠጣለሁ:: ይኸማ የመጣሁበትም አይደል» አሏቸው ይባላል::

እንደዜ ደግሞ አንዲት የጐንደር ሴት ዘንድ ራት ይጋበዙና ይሄዳሉ:: ከጣና ሐይቅ የተጠመደ ሲልዞ ጉልዞ የተባለ የዓሣ አይነት ላቅርብልዎ ብላ ብትጠይቃቸው ግን የጐንደር ወግ ይድረሰኝ በማለት ይግደረደራሉ:: ሴትዮይቱም ብዙ ሳታግደረድራቸው አሳውን ስታነከተው ቆየች:: ሆኖም እቃ ረስታ ኖሮ ጓዳ ስትገባ እጅሬ መብራቱን

አጠቆስ ቢልዞ ጉልበውን ሁሉ እፊታቸው አመጡት:: «መቅበራቸ» ሲሰራም አሳሙ አባ ፊት ተቀምጧል:: ወይዘሮ ይቱ «ወይ ግድ ይሆን እስ ምን እዚያ ወስደውን» ብላ በመገረም ብትጠይቅ፣ «ዓሣ እንዴልቡ ሲሬጥ ይኖራል እንጂ መች አንድ ቦታ ይቀመጣል?» ብለዋት ዓሣሳቸውን እንክት አድርገው በልተው ወዳገራቸው ተመለሱ::

ከዚያም ናባጋ ጊዮርጊስ ተመልሰው ሲኖሩ ከእለታት ባንዱ ቀን በራተኛቸው ምሳ በጊዜ አልሰራች ኖሮ ተልባ በቅታቸው እስቀዥ አጣጥመው ወደ ገቢያ ሲሄዱ አንድ [illegible] ደብተራ ትርካቸው ላይ የተከለበውን ተልባ አይቶ «አባ ዛሬ ነጭልባ ለንት ለንት ቀለሽ?» ብሎ ቢያሾፍባቸው፣ አጅሬ ነገሩ ወዲያው ገብቶቸውና «ተልባማ በጠማማው ማሳ ህለቅት ሆለች ሲሸጥ ቀለኝ» አሉት:: ተሪቱ ያልተሳካለት ደብተራም ነገሩን አለትወ ስለአኸመሬቸው አቀኑት:: ደብተራውም ማጣቸውን ዙሪያ እሳት ቢያገኙ አሳማ ደርሽ እንደማይሉ ይገልፅላቸውና አመስግነውት ይሄዳሉ::

[illegible] ቤታቸው እንደሰሩ [illegible] ሰራተኛ ለመደብደብ [illegible] ውሃ ቀድታ ስትመለስ የነበረችው ሰራተኛ እንስራዋን በደንብ ባለማዘልዋ ወዲያና ወዲህ ሲወዛወዝ ልብስዋ ስለበሰ ውሃው ተጋምሶ ደረሰች:: ይሄኔ «እንዴት ውሃውን አፍሰሰሽ ልብስሽንም አበሰበስሽ ትመጫለሽ?» ብለው ይገርፏት ጀመር::

[illegible] ደረሰው «ምነው አባ? [illegible] ሰራተኛዋ [illegible] ውሃው [illegible] ነች ሄዳ

የምታመጣው» ቢሏቸው፣ «አሂሂ ቅባ ኑጊም ቢሆን ኖሮ፣ ፊሶ አልቆ ነበር?» አሏቸው:: ከዚያም ራታቸውን በልተው አሳማ ጥበቃ ሄዱና በማሳው ዙሪያ እሳት እንቀልቅለው ሲ.ፎፎጡ አደሩ:: በማግስቱ ቢያዩት ግን ያው እንደቀድሞው ሆኖ አገኙት:: ጠዋት ሰራተኛይቱ አሳማው ቀለል ብሎ አድሮ እንደሆ ብትጠይቃቸው «ምን ይቃለላል፣ በደንብ አድርጌ በመብራት ሳበላው አደርኩ እንጂ.» ብለው መለሱላት::

በዚሁ ታርቀው እንዳለ ሠራተኛይቱ ወንዝ ትወርዳለች:: ሆኖም ውሃ ይዛ በመምጣት ፈንታ የእንስራ ስብርባሪ ተሸክማ መጣች:: አባ በድርጊቷ ተናደው በድጋሚ ይደበድቧት ጀመር:: ጐረቤቶቻቸው አሁንም እየተሯሯጡ መጡና «ከሆነ በኋላ ለምን ይመቷታል አባ? አስቀድሞ ነበር እንጂ. መቅጣት?» ቢሏቸው፣ ከት ብለው ስቀው «ትሰብሪያለሽ ብዬ አስቀድሜ ልመታት ኖሯል» አሉ ይባላል::

እንዲህ ሲኖሩ ሳለ አንድ ባለፀጋ ትልቅ ድግስ ደግሶ የታወቁ ካህናትን በሙሉ ጋበዘ:: ከነዚህም አንዱ አባ ገብረሐና ነበሩ:: «አባ ገብረሐና በልጅነታቸው መንኩሰው፣ ፍፁም መላክ መስለው፣ ከሊቅነት ጋር ምንኩስና ተጨምሮ አለም ሁሉ ሲቀናባቸው ብዙ ዘመን ኑረዋል:: በኋላ ግን ከካህናቱ ጋራ ግብረሰላም ተጠርተው ማህሌት ገንቦ እየወረደ ጠጃቸውን ከጥሩ ጠላ ጋራ ሲቀመቅሙ እምሽተው ስካር ጀግና ነውና ሰውነታቸው ዝሎ ግብገዋ ቢዘገይ ከዋለሰት ተኙ:: ባልንጀሮቻቸውም አሁን የተኙትን ቀስቅሰን ያህ ን

ሁሉ መንገድ በጨለማ ከሚንገላቱ ከዚሁ ተኝተው ቢያድሩ ይሻላል ብለው ትተዋቸው ሄዱ:: ለካስ ባለግብረ ሰላሙ የማዘንጊያ አባት ኑሮ ስክረው ስላገኙቻቸው አስፈርሳቸው አደረች::»

ማለዳ ኪዳን ሲደርስ ቆባቸውን ወስደው ከምህዋሩ ላይ አስቀመጡት:: ከካህናቱ አንዱ «ቅዱስ» ይበሉ ቢላቸው፣ «ጨምላቄ፣ እኔስ ተጨማልቄያለሁና አንተ በል» አሉት::

«እንዴት አባ፣ መፅሐፉ ይሠራዋልን?»

«አዩ ጨምላቄ የሰውን እንጂ የራስህን አታይም:: ባልንጀራ ሲወድቅ ጥሎ መሄድንስ መፅሐፉ ይሠራዋልን?» አሉትና በዚሁ ቃል ቆቡን በመጣበት አኑረው በድብትርና ኖሩ::

ምዕራፍ አምስት

የትዳር ዓለም

የወይዘሮ ማዘንጊያና የአለቃ ገብረሐና ጋብቻ ስርቆሽና ጠብ የተደባለቀበት ነበር:: ከሁሉም በላይ ግን አለቃ ቀልድና ለዛ ያለው ጨዋታ ወዳድ ስለነበሩ ጠባያቸውም ሆነ ኩርፊያቸው ለዛቢስ አልነበረም::

ታዲያ አንድ ቀን ከባለቤታቸው ጋራ ለቅሶ ውለው በጣም ርቧቸው ይመለሳሉ:: ቤት እንደደረሱም «በይ አስቲ ቶሎ ብለሽ የምንበላውን አምጭልን» ብለው የሚበላ ሲጠባበቁ ማዘንጊያ ጓዳ ገብተው ቀለጡ:: አለቃ ነገሩ ገርሟቸው «ማዘንጊያ! እረ ማዘንጊያ!» እያሉ ሲጣሩ ማዘንጊያ በትልቁ ኵርሰው ኖሮ «አቤት» ማለት ተስኗቸው «እምም» አሉ:: አለቃም ነገሩ ገብቷቸው «ወላዲተ አምላክ! ከምኔው ድመት ሆንሽ?» አሉዋቸው::

መንገዱና ፀሐዩ አድክሟቸው ኖሮ አለቃ ራታቸውን በልተው እንዲት ዋንጫ ጠላ እንደጠጡ እንቅልፍ ተጫጫናቸው:: እኩለ ሌሊት ገደማ አህያቸው ቡሊ ጩኸቱን ለቀቀው:: አለቃ ግን እንዳልሰማ ሰው ቸለል ብለው ቢተኙ ወይዘሮ ማዘንጊያ፣ «እረ አባክዎትን ይነሱ ቡሊን ጅብ

ሲበላው ነውክ፣ ያስጥሉት» እያሉ ቢወተውቱዋቸው፣ አለቃ ሆዬ «ተይኝ ማዘንጊያ፣ እፈራለሁ» አሏቸው:: ይኸኔ ማዘንጊያ ተበሳጭተው፣ «ለስሙ ነዋ ያንጠለጠሉት!» ቢሏቸው፣ «አዬ ማዘንጊያ በሱማ ቡሊ አይበልጠኝም ብለሽ ነው?» ብለዋቸው እንቅልፋቸውን መለጠጥ ቀጠሉ::

በትዳር ዓለም ውስጥ ውለው ሲያድሩ አለቃ ገብረሐና በምሽታቸው ላይ መስረቅ ጀመሩ:: መቼም ዓመል የሚጀምረው ከቤት ነውና ሠራተኛቸውን ለምደው ኖሮ አንድ ሌሊት ከመኝታቸው ወርደው ሠራተኛዋ ዘንድ ደርሰው ሲመለሱ ወይዘሮ ማዘንጊያ ነቅተው ነበርና «ወዴት ሄዱ አንቱ?» ቢሏቸው፣ «ውዳሴ ማርያም ልደግም ተነስቼ ነበር» ብለው መለሱላቸው::

«ታዲያ ራቁትዎን ነው እንዴ የሚደግሙት?»

«ኧረ ራቁቴንም ሆኜ በሰማችኝ ጥሩ ነበር!»

ሆኖም ልማድ ክፉ ነውና አጅሬ እንደለመዱት ሠራተኛቸው ዘንድ ጉድ ጉድ ብለው ሲመለሱ ወይዘሮ ማዘንጊያ አድፍጠው ይጠብቁ ኖሮ በፍልጥ ወገባቸውን ለመቷቸው:: አለቃ ግን ያልተመቱ መስለው እንደምንም መኝታቸው ላይ ወጡና «ምንድነው የወገርሺው ማዘንጊያ?» ሲሉ ቢጠይቋቸው «ኧረንጓ ጥጃ መሳይ ነው መሰለኝ» አሏቸው:: አለቃም ከዱላው ይበልጥ ስድቡ ከንክኗቸው «ታዲያ ለድርቅ ጥጃ 'ውስ!' መቼ አነሰውና ነው በፍልጥ የመታሺው» በማለት ጀርባቸውን ሰጥተዋቸው አደሩ::

አለቃ ይህን ሁሉ ይፈፅሙ የነበረው የአይን ወረት

እየሆነባቸው እንጂ ባለቤታቸውስ መልከ ጥፉ ሆነው አልነበረም:: ይልቁንም ረጅም ቆንጆ ሴት ወይዘሮ ነበሩ:: በማግስቱም አለቃ ቂማቸውን ሳይረሱ ወይዘሮ ማዘንጊያ ጓዳ ጉድ ጉድ እያሉ፣ «አንቱ ዝናቡ ወዴት ደርሷል?» ቢሏቸው፣ አለቃ ቆጣ ብለው «ለሰማዩ አንቺ ትቀርቢ የለ?» አሏቸው::

ከዚያም ዱላውና መኩራረፉ የሰለቻቸው አለቃ ገብረሐና ይህ መጥፎ ፀባያቸውን በመተው ፊንታ ውጭ መማገጡን መርጠው እንዲት ጉረቤታቸውን ወዳጅነት ያዙ:: ወይዘሮ ማዘንጊያ ገበያ የሚሄዱበትን ቀን ጠብቀውም ወዳጃቸውን እቤታቸው ያመጧታል:: ሕፃኑ ልጃቸው ተክሌ መደብ ላይ ተኝቶ ነበር:: ታዲያ ወዳጃቸውም ልጅዋን ይዛ መጥታ ኖሮ ከተክሌ ጋር እንዲጫወት መደቡ ላይ አስተኝታው ሳለች ወይዘሮ ማዘንጊያ እቃ ረስተው ነበርና እየተጣሩ ሲመጡ ብትሰማ በድንጋጤ የራሷን ልጅ ትታ ተክሌን ይዛ ሸሸች:: ማዘንጊያ ልጃቸውን ቢያዩት ሌላ ሆነባቸው:: ትኩር ብለው ሲመለከቱት ግን የጎረቤታቸው ልጅ መሆኑን አወቁና ነገሩ ገባቸው:: አለቃ ደንግጠው ኩምሽሽ ብለዋል:: ይኸኔ አጅሬት ልጁን አንስተው የሚንቀለቀለውን እሳት እያመለከቱ፣ «አሁን እዚህ ልጨምረው? አንቱ ቀላል!» እያሉ አለቃን እያዋከቡ ቢያሸብሯቸው፣ በተሰበረ አንደበት «ተይ ማዘንጊያ እዚያም ቤት እሳት አለ» በማለት አስጣሏቸው:: ወዲያውኑም ባለቤታቸው እግር ላይ ወድቀው ይቅርታ ከጠየቁ በኋላ ሰላም ወረደ::

ሆኖም ውለው ሲያድሩ አለቃ ልብ ውስጥ ተዳፍኖ የነበረው የፍቅር ረመጥ ተቀሰቀሰባቸው:: የፋሲካ ሰሞን ወይዘሮ ማዘንጊያ ሥራ በዝቶባቸው ሲንጐዳጐዱም አጋጣሚ አገኘሁ ብለው አጅሬ ተንደርድረው ጐረቤት ወዳጃቸው ዘንድ ይሄዳሉ:: ዳሩ ግን አጉል አጋጣሚ ይሆንባቸውና አባወራው ጉብ ብሎ፣ ሰው ግጥም ብሎ ሞልቶ ያልጠራ ጠላ እየጠጣ ሲጫወት ይደርሳሉ:: ምንተ እፍረታቸውን ጥቂት ተጫውተው «እንኳን አደረሳችሁ!» ብለው ሊወጡ ሲሉ ውሽሚት «ይጫወቱ፡ አንጂ ምን አስቸኰልዎ?» ብትላቸው፤ «የለም ቸኩያለሁ:: ባል ሲወጣ እመጣለሁ» ብለዋት ወደቤታቸው ሄዱ::

ባል ሆዬ ይህን ሰምቶ ኖሮ አያደባ ሲጠብቃቸው እንደለመዱት ሹክክ ብለው ገብተው ያገኛቸውና በክትክታ ቢያገላብጣቸው «የሴት ያለህ! የሴት ያለህ!» እያሉ ጩኸታቸውን አቀለጡት:: ባካባቢው የነበሩ ሰዎች ገላገሏቸውና ጠቡ በረድ ሲል፣ «ምነው አያ፣ የወንድ ያለህ የማይሉ?» ብለው ቢያፌዙባቸው፣ «ወይ ግሩም! እንዲ ሲበቃኝ ደግሞ መጨመሪያ የወንድ ያለህ ልበል?» በማለት አሳቋቸውና ተለያዩ::

አለቃ ገብረሐናም ከመጠጥና ሴት ታቅበው ብዙ ጊዜያቸውን ቤታቸው ማሳለፍ ጀመሩ:: ከባለቤታቸውና ከልጆቻቸው ጋር እየተጫወቱ የፍስሐ ጊዜን ቢያሳልፉም ያዩትን አጉል ነገር ሁሉ ከመንቀፍና ከመተረብ ተቆጥበው አያውቁም:: አንድ ቀን ከልጃቸው ተክሌ ጋራ ሲጫወቱ ወይዘሮ ማዘንጊያ ይሰሩ የነበሩትን ወጥ ብዙ ጊዜ በማማስያ

ሲቀምሱ ያዩዋቸዋል:: ማዘንጊያ ወጡን ሰርተው እንደጨረሱም ከምድጃ አውርደው ሊያስቀምጡት ሲሉ ቀሚሳቸው አደናቀፋቸውና ወጡ ቢፈስ ማዘንጊያ ጮሁ:: ይኸኔ አለቃ ተናደው «መላስ ብቻ» አሉዋቸው ይባላል::

ሌላም ቀን እንዲሁ ማዘንጊያ ወጥ ሲሰሩ አለቃ ተቀመጠው ይመለከቷቸው ነበር:: ሚስቲቱም ወጡ መብሰሉን፣ ጨው ቅመሙ በሚገባ መመጠኑን ለማረጋገጥ ደጋግመው ማማስያቸውን እያጠለቁ ይቀምሱ ነበር:: ሆኖም አለቃ ርቧቸው ኖሮ ትእግስታቸው አለቀና «ማዘንጊያ ራታችን እሱ ከሆነ ለኔም መቋሚያዬን አቀብዪኝ» በማለት አሳቋቸው::

የቀድሞ ተማሪ እየቀፈፈ ነበርና የሚማር አንዱ ተማሪ ሊለምን አለቃ ቤት ይመጣል:: እንዲጋጣሚ መሰባቸው ባዶ ስለነበረም ማዘንጊያ ትንሽ ቁራሽ ይሰጡታል:: «ይህችን ምን ላድርጋት?» ብሎ ተማሪ ማፍጠጥ:: ይህን አተካራ የሰሙት አለቃም «አዩ ሁሉን አስተምሩኝ፣ ብላታ!» በማለት በጃቸው አሳይተው ነገሩት:: ተማሪውም በነሀ ሰው ጨዋታ ተገርሞ እየሳቀ ሄደ::

ብዙ ሳይቆዩ ግን ጨዋታ የማይገባው፣ ቀልድ የማይጥመው «እንግዳ» መጣባቸው:: በቀድሞ ዘመን በሆን ባልሆነው መቻያ እየተባለ ወታደር በየቤቱ እየገባ ብዙ የግፍና የብልግና ስራ ይሰራ ነበር:: ታዲያ አለቃም ቤት አንዱ ወታደር ገብቶ ይህን አምጣ፣ ያንን ድገም ሲላቸው ቆይቶ ማዘንጊያ ቢያስገመጁት አለቃን «የበቅሎ ሳር

ያምጡ» አላቸው::

«እሺ ማዘንጊያ ገመድ ይዘሽ ነይ!»

«ለምን? እስዋማ እንጀራ ትጋግር፣ ወጥ ትስራ እንጂ::»

«የሰም ትምጣ፣ እኔ ሳጭድ እስዋ ትታቀፋለች» አሉ አለቃ በሃሳባቸው ፀንተው:: ይሁን እንጂ ወታደሩ ፈርጠም ብሎ «በጊዜ ቢሄዱ ይሻላል» ቢላቸው ሳር አጨዳ ሄዱ:: ከዚያ ወዲህ የሆነውን ሁሉ የሚያውቅ የለም:: አለቃ ግን ብልህ ስለነበሩ የተደረገው ሁሉ ሳይከሰትላቸው አልቀረም:: ሆኖም አህያውን ፈርቶ ዳውላውን እንዲሉ ባለቤታቸውን ከማኩረፍ ሌላ ምንም ሊያደርጉ አልቻሉም::

እልሃቸውን የተወጡ፣ ቁርሾዋቸውን የቀረፉ መስሏቸውም ወደጥንቱ ምግባራቸው ተመለሱ:: ቢሆንም ከዚህ ቀደም የቀመሷት ዱላ ስላልተዘነጋቻቸው ወዳጅ የያዙት ከመንደራቸው ራቅ ካለ ጐጥ ነበር:: አለቃ ወዳጅ እንደያዙ ባለቤታቸውን ማክበራቸውን ተዉት:: የወይዘሮ ማዘንጊያ ባት በካራ ተቀርድዶ ኖሮ እስከሰተሞታቸው ድረስ ይኸው ጠባሳ እግራቸው ላይ ይታይ ነበር ይባላል:: ታዲያ አለቃ ገብረሐና የአዲሲቱ ወዳጃቸው ፍቅር አነሁሉኋቸው ስለነበረና የወታደሩ ድርጊትም ከአእምሯቸው ስላልተፋቀ የማዘንጊያን ዓይን ማየት ጠልተው ነበር:: እልቅና እንደተሾሙም ወዳጅ ዘመድ «ሹመት ያዳብር፤ እንኳን ደስ አለዎ!» በማለት ቤታቸው መጥቶ ሳለ አንደኛው እንግዳ «ሹመቱ ባለቤትዎን ተስማማቸውን?» ብሎ

ቢጠይቃቸው፤ «ካራባት ምን ትሆናለች ብለህ ነው?» ሲሉ መለሱለት::

አለቃን የዝሙት መንፈስ ተጠናውቷቸው ብዙ ጊዜያቸውን በውስልትና ቢያሳልፉም እኩይ ተግባር ተሰውሮ አይኖርምና መጥፎ ግብራቸው በመጨረሻ ተገለጠባቸው:: ነገሩ እንደዚህ ነው:: ወይዘሮ ማዘንጊያ የባለቤታቸው ሁናቴ ስላጠራጠራቸው ክትትል ማድረግ ጀመሩ:: መጀመሪያ አሽከራቸውን ጠርተው አለቃ የት እንደሚሄዱ እንዲነግራቸው ቢለምኑት አሻፈረኝ ይላል:: አለቃ አስጠንቅቀውት ስለነበረ «ምንም የማውቀው ነገር የለም» ሲል ሸመጠጣቸው:: ሆኖም ከብዙ ልመናና ውትወታ በኋላ አንዲት ፍንጭ ሰጣቸው:: «እኔ የምነግርዎት ነገር ባይኖርም በቅሎዋቸው ታሳይዎታለች» ሲል:: ማዘንጊያም የአለቃን በቅሎ ተፈናጠው ከጐጣቸው እንደወጡ በቅሎይቱ ሰተት አድርጋ አለቃ ወዳጅ ቤት ግርግም ይዛቸው ትገባለች:: ከዚያማ ማዘንጊያ እሳት ለብሰው እሳት ጐርሰው ተመለሱና አለቃን «ውሾ! እገሊት ውሽማህም አይደለች?» ብለው አፋጠጡባቸው::

«ኧረ በፈጠረሽ ይህን ውሸት ማን ነገረሽ?»

«ውሾ፣ ትክሰኛለህ የገዛ በቅሎህ መስክራብሃለች::»

«ኧረግኝ፣ እሷማ ዳገቱን ውጪ ቁልቁለቱን ውረጂ እያልኩ ስለምደበድባት ቂመኛዬም አይደለች? ከፈለግሽ ከበጐቹም፣ ከፍየሎቹም ምስክር ቁጠሪና እክሳለሁ:: አሊያ በባላጋራዬ አልረታም» ብለው አለቃ አደናገሩ:: ማዘጊያም

«ባፍ ብልጣ ብልጥነትማ ቀድሞውንስ ማን ችሎህ?» በማለት እያጉተመተሙና የበቀል እርምጃ እያውጠነጠኑ ወደጓዳቸው ገቡ::

ወይዘሮ ማዘንጊያ የበቀል ጥንስሳቸውን ሲያብላለት ሰነበቱ:: በመጨረሻም ከጐረቤታቸው አንዱን ወዳጅነት ይዘው ተቀመጡ:: አለቃ ይህን እንደተረዱ ቅናት አደረባቸው:: ባለቤታቸውንም በነገር መጐንተል ጀመሩ:: አንድ ቀን ማዘንጊያ ውጭ አምሽተው ቢመጡ በሩ ተቀርቅሮ አገኙት:: በሩን እንዳንኳኩም አለቃ እየከፈቱ «ማዘንጊያ ነሽ? አይ ያንቺ ነገር? በይስቱ ተጨርሰሽ ገብተሽ እንደሆነ በሩን ልዝጋው» አሉዋቸው ይባላል::

አንድ ቀን ደግሞ አለቃ ጓሮ ተቀምጠው ሳለ የማዘንጊያ ወዳጅ መጥቶ ኖሮ ሲስማቸው አዩ:: ሰውየው እንደሄደም ያላዩ መስለው ወደቤታቸው ሲገቡ ወይዘሮ ማዘንጊያ «እንግዳ ሲጠብቅዎት ውሎ ሄደ» ቢሉዋቸው፣ «ምነው እባክሽ? እዚህ ተቀምጬ ሳመሽ? የማትነግሪኝ» በማለት መለሱላቸው::

ወይዘሮ ማዘንጊያ ፍቅር እየጠናባቸው መጥቶ ኖሮ ውጭ ውጭ ሲሉ ቤታቸውን እርግፍ አድርገው ተዉት:: ለአለቃ ገብረሐና የሚያቀርቡላቸው ምግብ እንኳን ሳይቀር እንደነገሩ ሆነ:: ጠዋት ተልባ፣ ምሳ ተልባ፣ ራትም ተልባ፣ የሚጠጣውም ሁሉ ተልባ ሆነ::

አለቃ በደሉ ሲበዛባቸው «ምነው ማዘንጊያ? ካልሆነ በላዬ ላይ ዝራብኝ» ሲሉ አምርረው ተናገሩ::

አለቃ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ከተልባ ቢገላገሉም የዘወትር ቀለባቸው ሽሮ ሆነ:: ገብረሐናም «እስከመቼ እንደ ህፃን በሆዴ ጉዳይ ስጣላ እኖራለሁ» ብለው የተሻለ ምግብ ፍለጋ ወዳጃቸው ቤት ሄዱ:: ባጋጣሚ ግን ከሄዱበትም ቤት የሽሮ ወጥ ቀረበላቸው:: ይኸኔ አለቃ እየተከዙና ግራ ቀኙን እየተመለከቱ «ወይ ቤቴ፣ በየት ዞረህ መጣህ?» ብለው ሽሮውን እንደነገሩ ከለካከፉ በኋላ ወደቤታቸው ተመለሱ::

በማግስቱ ወይዘሮ ማዘንጊያ ራቅ ካለ ስፍራ እህል ሊያመጡ ሲነሱ ባለቤታቸው እንደተኙ ያደረውን እንጀራ ጠራርገው በልተው ለባለቤታቸውና ለልጃቸው ቁርስ ሳያስቀምጡ ይሄዳሉ:: አለቃ ከንቅልፋቸው እንደተነሱ ቁርስ ቢፈልጉ ያጣሉ:: ገብረሐና በሁኔታው ሲበሳጩ የጐረቤት ሰው መጥቶ «እሜቴ ወዴት ሄደዋል?» ቢላቸው «ትንሽ እህል ነበረችን እሷን ለማምጣት ሄደች» አሏቸው::

ከአለቃ ተማሪዎች አንዱ ደስታ የሚባለው የወይዘሮ ማዘንጊያ ወዳጅ ነው እየተባለ ይታማ ነበር:: ታዲያ ደስታ ትምህርቱን ሳይጨርስ ህመም ያድርበትና ባጭሩ ይቀጫል:: እንደሞተም ጓደኞቹ ለአለቃ ገብረሐና የጓደኛቸውን ሞት ቢነግሩዋቸው «አይ ደስታዬ! አይ ደስታዬ!» እያሉ ሙሾአቸውን ደረደሩ ይባላል::

አለቃ ገብረሐናና ባለቤታቸው ባጉል እልህ ትዳራቸውን የሚያጫጩ ተግባራት ቢፈፅሙም የተክሌ በእድሜ መግፋትና ይልቁንም የጥሩነሽ መወለድ እንዲሁም

የነርሱም በእድሜ መግፋት ከውስልትናቸው እንዲቆጠቡ አስገደዳቸው። ጥሩነሽ እንደተወለደች ቅቤው በገንፎውም በሙቁም አልቆ ኖሮ አለቃ ገብረሐና ሽሮ ወጥ ባደውን መብላት ተገደው ነበር። ዳሩ ግን አለቃ ሠራተኛቸው ፈቷን በቅቤ ስታብስ አይተው ስለነበር ልጃቸው ተክሌ «ዛሬስ ሽሮ ወጡም ቅቤ የለው» ቢላቸው «አዬ ልጄ ቅቤውማ በፊት አልቆ የለም እንዴ?» አሉት።

ወይዘሮ ማዘንጊያ ካራስ ቤት እንደወጡ ሰውነታቸው ድንቡሽቡሽ ብሎ ነበር። አለቃም ጨምተው ነበርና ጋቢያቸውን ተከናንበው ጋደም ብለዋል። ወይዘሮ ማዘንጊያ ወተት ይንጣሉ። ጥቂት እንደተወዛወዙ ግን አመለጣቸው። ይኸኔ «ሰምተውኝ ይሆን?» ብለው ለማረጋገጥ ይነሱና አለቃን ገለጥ ቢያደርጓቸው፣ «እኔ ዘንድ አልመጣችም ማዘንጊያ። እዚያው አንቺ ዘንድ ፈልጊያት» ብለው አሳፈሯቸው።

ምዕራፍ ስድስት

በስተርጅና ስደት

ደርቡሾች በ1880 ዓ.ም በውስጥ አዋቂዎች እየተመሩ ጐንደር ድረስ ዘልቀው ገብተው አብያተ ክርስትያናት አቃጠሉ፣ ቀሳውስቱንና መነኩሳቱን ሁሉ አረዱ። ከፊሉንም ሕዝብ በምርኮ ስም ይዘው በመጓዝ ላይ ሳሉ ከምርኮኞች አንዱ፣

«ተከተልኸኝ ብዬ ዞሬ ዞሬ ሳይ

ወይ ጥጋብ ወይ ኩራት ጐንደር ቀረህ ወይ?

ወገራ አሳሳፊ ደንቢያ እንጀራ ጣይ

ተበላህ ጐንደሬ አትነሳም ወይ?» ብሎ መግጠሙ ይወሳል።

በጊዜው ደርቡሾችን ሊገታቸው የቻለ ኃይል አልነበረም። ሆኖም ንጉሥ ተክለሃይማኖትን አሸንፈው አፄ ዮሐንስን ከገደሉ በኋላ ከፍተኛ እልቂት ስለደረሰባቸው ወደኋላ ማፈግፈግ ተገደው ነበር።

ይሁንና ውለው አድረው ቁርሾአቸውን ሊቀርፉ

በምኒልክ ዘመን መምጣታቸው አልቀረም። ዳግመኛ ድንበር ጥሰው የጐንደርን አካባቢ ወረሩት። አድባራት አቃጠሉ፣ መነኮሳትና ሊቃውንትን ጨፈጨፉ። በዚህ ወቅት በርካታ ሊቃውንት ወደሸዋ ተሰደዱ።

አለቃ ገብረሐናም ባለቤታቸውንና ልጆቻቸውን እምነ ጉድጓድ ደብቀው እንደሚሰደዱ ሊያስቡ ደርቡሾች ከፍተኛ ዝግጅት አድርገው ኖሮ ጣና አካባቢ በድንገት ደረሱ። ይኸኔ አለቃ ወይዘሮ ማዘንጊያንና ሴት ልጃቸውን ጥሩነሽን ወደመሃል በጌምድር ካሸሹ በኋላ ተክሌን ወሎ ወርዶ ለራስ ሚካኤል እንዲያድር ነግረውት መርቀው ካስናበቱት በኋላ እርሳቸውም ወዳጃቸው ምኒልክን ሊያገለግሉ ቆርጠው ወደሸዋ ሊሰደዱ ተነሱ። እዚህ ላይ አንባቢ ተክሌ ብቻውን እንዲሰደድ ማድረግ ከወላጅ አባት የሚጠበቅ ነውን? ብለህ/ሽ ትጠይቅ/ቂ ይሆናል። አለቃ ግን ለዚህ ጥያቄ አጥጋቢ ምላሽ ሊሰጡ የተዘጋጁ ይመስላሉ - በጥሞና ለተከታተላቸው።

አለቃ ገብረሐና ከጣና ሐይቅ በስተምስራቅ የሚገኘው የፎገራ ተወላጅ እንደመሆናቸው ሕይወታቸው በብዙ መንገድ ከሐይቁ ጋር የተቆራኘ ነበር። አለቃ ከእለታት ባንዱ ቀን ጣና ሐይቅ ዳርቻ አረፍ ብለው ሳለም አስገራሚ ትርኢት አዩ። የሃይቁ ሞገድ ባካባቢው የሚገኙትን ሸምበቆዎች ወደጐን እያዘመመ ልክ ጣእመ ዜማ እንደተቀመረላቸው ዳንኪረኞች አንዴ ወደ ግራ፣ ቀጥሎም ወደ ቀኝ ሲያዘናፍላቸው ተመለከቱ። ይህ ተራ ክስተት

ባለቃ አእምሮ ውስጥ ልዩ የፈጠራ ክብሪትን ጫረ። የሰው ልጅም በዚሁ አምሳል ሊወዛወዝ የተገባ ነው ብለው አዲስ የዝማሬ ትምህርትን ፈለሰፉ በማለት ዴቪድ ዶናልድ ከኢትዮጵያውያን የስሙትን አፈታሪክ መዝግበዋል።

ኤልሳቤጥ ገሠሠ በበኩላቸው «አካባቢያቸው በሸምበቆ የተከበበ ስለነበረ ሸምበቆው በንፋስ አማካኝነት እየተረዳ ሲወዛወዝ ተማርከው በዝማሜ ጊዜ የሰው ልጅም በዚህ አምሳል መወዛወዝ አለበት በማለት ይህን አቋቋም ፈጠሩ» ሲሉ አሻሽለውታል።

አፈሊቅ አክሊሉ ገብረ ኪሮስ ለዚህ ፅሁፍ አቅራቢ እንደገለፁት ግን አለቃ ገብረሐና የዚህ አቋቋም ፈጣሪ አይደሉም። «እስተማሪዮን ጠይቄ እንደተረዳሁት ከሆነ» ይላሉ አፈሊቅ፣ «ባዔ እያሱ አድያም ሰገድ ዘመን ይኖሩ የነበሩት ሸዊው ባህታዊ ኤስድሮስ ናቸው ይህን አቋቋም ለሉዛ ገብሩ ያስተማሯቸው። ሉዜ ገብሩ በበኩላቸው አለቃ ገብረሐናን አስጠኗቸው። አለቃ ገብረሐናም እውቀታቸውን ለልጃቸው ለተክሌ ስላስተላለፉትና በሱም ስለተስፋፋ ዝማሜው ባሁኑ ወቅት የተክሌ አቋቋም በመባል ይታወቃል» ብለዋል።

ያም ሆነ ይህ አለቃ ዝማሜውን በሚገባ ካጣጣሙ በኋላ ያካባቢያቸውን ካህናትና ተማሪዎች ማስጠናት ጀመሩ። ትምህርቱ እየተስፋፋ ሄዶ ጐንደር ደረሰ። ሆኖም ጐንደሮች ሲያገለግሉ ሸማቸውን ታጥቀው ስለነበር በሚዘምሙበት ጊዜ በተመስጦ ወዲያና ወዲህ ሲወዛወዙ

ሸማቸውን እያስጣለ ቢያስቸግራቸው የጐንደር ሊቃውንት ስብሰባ አድርገው «ይህ ሸማ እያስጣለ የሚያስቸግር ስለሆነ አያስፈልገንምና ተማሪዎችም መማር የለባቸውም» የሚል ምክር መከሩ:: አለቃ ግን የተነሳውን ተቃውሞ ቸለል በማለት ማስተማራቸውን ቀጠሉ:: በመጨረሻ ግን እንኳን ቤተክርስቲያን ውጪም ቢሆን እንዳይጠቀሙበት፣ ሲጠቀሙበት ቢታዩ ግን አስፈላጊው የቅጣት እርምጃ እንደሚወሰድባቸው ተነገራቸው::

ዳሩ ግን አለቃ እውቀታቸውን ወይም የፈጠራ ሥራቸውን ይዘው መቃብር መውረድን አልፈቀዱም:: ካህናቱን ፊት ለፊት መጋፈጡ ግን ከጥቅሙ ይልቅ ጉዳቱ እንደሚያመዝን ተገነዘቡ:: ሆኖም የተማረ መላ አይጠፋውምና እንዲት ዘዴ ተከሰተችላቸው ልጃቸውን ተክሌን ማስተማር! ካጉል አጋጣሚ ለመጠንቀቅ ሲሉም ጥሩነሽ የተባለችው ልጃቸው ሰው እንድትጠብቅላቸው አድርገው በር እየዘጉ ተክሌን ዝማሜ ማስተማር ጀመሩ:: ተክሌ በሌላው እውቀቱ ላይ አዲሱ ዝማሜ ተጨመረለትናም በልጅነቱ የጠገበ ምሁር ሆነ:: ለዚህም ነው ድርቡሾች ጐንደርን በወረሩ ጊዜ አለቃ ገብረሐና ያላንዳች ሥጋት ልጃቸውን ለራስ ሚካኤል እንዲያድር ብቻውን የሰደዱት:: የተክሌ እጣ ፈንታ የት አድርሶት ይሆን? ይህን ወደኋላ እንመለስበታለን:: አስቀድመን ግን ያለቃን ታሪክ እናጣጥም::

አለቃ ከጥቂት ካህናት ጋር ደርቡሽ የደመሰሰውን

ክፍለ ሀገራቸውን ትተው ወዳዲሳባ ሲገሰግሱ እንዲት መንደር ይደርሱና «አሳድሩኝ» ብለው ይጠለላሉ:: በማግስቱ ክብረ በአል ስለነበረም አንዳንዶቹ ካህናት «አለቃ እንደጥንቱ ማህሌት እንግባ» ቢሏቸው፣ «እሱ በናንተ እንደበት አልመሰገን ሲል በግድ እናመስግን ነው የምትሉት?» በማለት እሻፈረኝ ብለው ተቀመጡ::

እንዳይደረስ የለም ከብዙ ድካምና ጉስቁልና በኋላ አለቃ ገብረሐና አዲሳባ ደረሱ:: ዳግማዊ ምኒልክም የራጉኤል ቤተክርስቲያን አስተዳዳሪ አድርገው ሾሟቸው:: አለቃ ከእለታት ባንዱ ቀን ፍትሀነገሥትን ሲያስተምሩ ሊቃውንቱን ሁሉ ያወዛገበ አንድ ጥያቄ ቀረበላቸው:: ፍትሐነገሥቱ በ15ኛው አንቀፅ ላይ «ወኢይብልእ በሙሥጋ ዘእንበለ ዓሣ» የሚል አሻሚ ትርጉም ያለው አረፍተ ነገር በመያዙ ግራ የተጋባ አንዱ ሸዌ ተማሪያቸው «የኔታ ፍትሐነገሥቱ ዓሣን በሁዳዴ ይስራዋልን?» ብሎ ቢጠይቃቸው፣ «ምን መፅሐፉ ማዘንጊያ ምሽቴ በቅባኑግ ታንኩሽኩሽዋለች እንጂ!» ሲሉ መለሱለት:: ተማሪው ሌላ ጥያቄ ኖሮት ደግሞ «አለቃ» ቢላቸው «ምነው ልጄ!? ቀሜ ስሸና አያየኸኝ ከነእቃዬ» ብለው ጥያቄውን ቀልደው አጨናጉሉበት::

በቀድሞው ዘመን አጉል ልማድ ሆኖ ሕፃናትን እየሰለቡ የመኳንንቱ ወይዛዝርት ጠባቂዎች ማድረግ፣ ገንዘብ ያኸ (በኸሮንድ) ማድረግና ድምፃቸው ስለማይለወጥም ለቤተ ክርስቲያን አገልግሎት እንዲውሉ ስልቦችን ማበርከት

የተለመደ ነበር:: በዚሁ መሰረት ምኒልክ ለራጉኤል ሰባት ስልቦች ሲሰጡ ጣይቱ በበኩላቸው ለእንጦጦ ማርያም ሰባት ስልቦች አበርክተው ነበር:: ጥሎባቸው አለቃ ከነ.ህ ስልቦች ጋር አይዋደዱም ነበር:: ታዲያ ስልቦቹ ተሰልፈው አፄ ምኒልክን ሲቀበሉ አለቃ ቁም ነገር ሹክ እንደሚል ሰው ወደጆሯቸው ጠጋ እያሉ «ጉማዶች፣ ጉራዶች» በማለት ያበሳጯቸው ነበር:: ዘለፋ አላስቀምጥ ያላቸው ስልቦችም አለቃን የቤተክርስቲያን አገልግሎት እንዲሰጡ ቢጠይቋቸው «እናንተ እየተመለመላችሁ የገባችሁት ለዚህ አነሳችሁና ነው?» እያሉ አፌዙባቸው:: በመጨረሻ ግን ስልቦቹ ንጉሡ ዘንድ ከሰሷቸው:: አለቃም ተግሳፅ ከተሰጣቸው በኋላ ቃላት መጠቀማቸውን ትተው ስልቦቹ ባጠገባቸው ሲያልፉ እጃቸውን እንደተሰላ ሰይፍ ቀስረው ካፋቸው አጠገብ በማሳለፍ «እፌው!» እያሉ መተናኮሳቸውን ቀጠሉ::

ታላላቅ ክብረበዓላት በሚከበሩባቸው ወቅቶች አለቃ በአብያተ ክርስቲያናቱ እየተዘዋወሩ ማህሌት ይቆሙ ነበር:: ታዲያ አንድ ቀን ሥላሴ ማህሌት ቆመው ሳለ የሱሬት (ስንቀን) መያገ ቅላቸው ቱር ብላ መጋረጃው ደረሰች:: ወዳጆቻቸው ከፉኛ ተሰቀቁ፣ ጠላቶቻቸው ግን እጅግ ተደሰቱ:: ከቅዳሴ እንደወጡ አንዱ ወዳጃቸው ብስጭት ብለው፣ «ኧረ ባምላክህ ስንቀን አትጠጣ» ሲሉ ለመኗቸው::

«ትምባሆ የማን ሆነና?»

«የዲያብሎስ::»

«እንግዲያውስ በፊት ተወለድና ክሰሰኝ::»

አለቃ ስንቀን በመጠጣታቸው፣ ይልቁንም ለመተው ባለመወሰናቸው ወዳጆቻቸው ሸሹዋቸው:: ገብረሐናን ብቸኝነቱ ቢጫጫናቸው ከድጡ ወደማጡ እንዲሉ ሴት ማዘውተር ጀመሩ:: ሆኖም ጠላቶቻቸው ይከታተሏቸው ኖረው አንድ ቀን ሴት ቤት አድረው ሲወጡ ያያቸው ካህን ሲገሰግስ ራጉኤል ሄዶ ጉዳቸውን ነገረባቸው:: አለቃ አገር ሰላም ብለው ቤተክሲያን ሊገቡ ሲሉ ተከለከሉ::

«ለምን?»

«ሴት ስለነኩ::»

«አይ ጥሩ!» ብለው አለቃ ተመለሱናም ሳይታዩ የሴቶች መግቢያ በር ላይ ቆመው የመጡትን ሴቶች ሁሉ «መግባት ተከልክሏል» በማለት መለሷቸው:: ካህናቱ እንዲት የሄዋን አምሳል እንኳን በግቢው ቢያጡ ተደግናጠው ሁኔታውን ሲያጣሩ አለቃ ሁሉንም መመለሳቸውን ሰሙ::

ካህናቱ ወዲያውኑ ንጉሡ ዘንድ ሄደው ከሰሷቸው:: «ሴት ቤት አድረው ከመምጣታቸውም በላይ ሴቶችን ሁሉ ቤተክርስቲያን አትሳሙ ብለው መልሰዋል» ሲሉም ወነጇቿቸው::

«ለምን እንዲህ አደረግህ ገብረሐና?»

«እንዴ ጃንሆይ፤ እኔ ነካሁ ተብዬ ስከለከል እነሱ ይዘውት ይግቡ እንዴ?» ብለው ምኒልክን አሳቋቸው:: ንጉሱም በኒህ ሰው ብልህነት እየተገረሙ፣ «ግዴለም እኔ አመክረዋለሁ:: እናንተ ወደስራችሁ ሂዱ» ብለው

አሰናበቷቸው::

አለቃ ግን ምንም አልተሻሻሉም:: ከካህናቱ ጋር የሚጫሩት ጠብ እየገነነ መጣ:: አንድ ቀን ከካህናቱ ጋር ደጀሰላም ተቀምጠው ሲወያዩ በነገር ነገር ተነሳና አለቃ «የናንተ ጌታ በግድ ነው የተሰቀለው» ሲሉ ተናገሩ:: ካህናቱ አበዱ፣ ጨርቃቸውን ጣሉ:: እንደተለመደው ምኒልክ ዘንድ ሄደው «አምላካችንን በግድ ነው የተሰቀለው» ብለው ተናግረዋል በማለት ከሰሷቸው::

«የፈጣሪ ያለህ? አለቃ እንዲህ አልክ እንዴ?»

«ጃንሆይ እርስዎ የሚካኤል፣ የገብርኤል፣ የማርያም እያሉ ግብር ያስወጧቸው የለ? አሁንም እንደለመዱት «ን»ን ውጠውብኝ ነው እንጂ እኔስ በግንድ ነው ያልኩት» ሲሉ ሸፈጡ:: ዳሩ ግን ምኒልክ ነገሩ ስለገባቸው ነውር እንደተናገሩ ገልፀውላቸው በተግሳፅ አሰናበቷቸው::

የነሂህ ካህናት ተንኮል ውሎ ሲያድር ከፍተኛ አደጋ ሊያስከትልባቸው እንደሚችል የተገነዘቡት አለቃ ከዚያ ጊዜ ጀምሮ አፋቸውን ጠብቀው፣ እርምጃቸውን ቆጥበው መኖር ጀመሩ::

በጊዜው አዲሳባ የሚኖሩ አንድ ሰመጥር ባህታዊ ነበሩ:: ባህታዊ መሸሻ ከእለታት ባንዱ ቀን ከትልቅ ሰው ቤት ገብተው ከብዙ እንስት ጋር መንፈሳዊ ጭውውት ሲየቀልጡ አለቃ ደረሱ:: አጋፋሪውንም «ጌቶች አሉ? ሲሉ ጠየቁት::»

«የሉም፣ ወደግቢ ሄደዋል::»

«እመይቴሳ?»

«አሉ::»

«ብቻቸውን ናቸው?»

«የለም ብዙ ሰዎች አሉ:: ይልቁንም ባህታዊ መሸሻ የደራ ወግ ይዘዋል::»

«ጌቶች በሌሉበት ልገባ አልፈልግምና ለእመይቴ ጌቶች ባለመኖራቸው ግቢያችሁን እጅ ነስቼ ሄድሁ» ብለህ ንገርልኝ::

«አይሆንም እኔን ያስቆጡኛል፤ ከዚህ ይቆዩኝና ተናግሬ መልሱን አመጣልዎታለሁ::»

የአለቃን መምጣት ከተቀመጮች ፊት ለእመይቴ ሲናገር ባህታዊ መሸሻ ቢሰሙ «ይህ ደብተራ ይሰድበኛል:: ምን ባደርግ ይሻላል?» ብለው ተጨነቁ:: ይኸኔ እመቤቲቱ «እርስዎ እጓዳ ይሸሸጉ እሳቸው ይግቡና በቶሎ እንሸኛቸዋለን:: ያለበለዚያ ግን እኔንም ሌላ ቀን በአግቦ ይሰድቡኛል አሉ::» እንዳሉት ባህታዊ ተደብቀው አለቃ ተጠሩ::

«እመይቴን እጅ ከነሳሁ ልሂድ» አሉ አለቃ ገና ከመግባታቸው::

«ለምን? ይቀመጡና ያጫውቱን እንጂ::»

«አይሆንም:: ከዚያ ጀግና ምሽት ጋር ስጫወት ብገኝ

ደግ አይደለም።»

«አዬ አለቃ ይህ ነው የሚያስጋው ከዚህ ሁሉ ሰው ማኸል፤ ይልቅስ ይቀመጡና ያጫውቱን።»

«እቴ አንቺ ጓዳ መሸሻ አለሽ። እኔ ጉበዙ ሲመጣ ወየት እደርሳለሁ?» ብለው አለቃ ሊወጡ ሲሉ ባህታዊ እየሳቁ ከጓዳቸው ወጡ። አለቃም ተቀምጠው ጨዋታቸውን ቀጠሉ።

አለቃ ጨምተው ሲኖሩ ሳለ በ1888 ዓ.ም ጣልያን ኢትዮጵያን ሊወር መጣ። ሆኖም አድዋ ላይ ዳግማዊ አፄ ምኒልክ ድል ነስተውት አፍሮ ተመለሰ። ከድል በኋላ ግዳይ እየተጣለ ሲፎከርም ሊቀመኳስ አባተ በያዙት መድፍ አነጣጥረው ቢለቁ የኢጣሊያኖችን መድፍ ባፉ አጉርሰው ሰባብረውት ስለነበር ስለ እርሳቸውና በጅሮንድ ባልቻ አባነፍሶ የሚከተለው ተገጠመላቸው።

«አባተ አባ ይትረፍ ነገረኛ ነው
ይህን መድፍ ከዚያ መድፍ አቆራረጠው
አበሻ ጉድ አለ፣ ጣሊያን ወተወተ
ዐይነጥሩ ተኳሽ ቧዋለው (ቢያለው) አባተ።
ገበየሁ ቢሞት ተተካ ባልቻ
መድፍ አገላባጭ ብቻ ለብቻ።»

የአፄ ምኒልክ ጦር እንደተመለሰ አለቃ የንጉሡ አማካሪ

ሆነው፣ በተጨማሪም ምኒልክን ሥርዓተ ቤተክርስቲያን ያስተምሩ ነበር ይባላል። በዚህ ጊዜ አፄ ምኒልክ በክብረ በዓል ቀን የሚታጠቋት ወርቅ የተለበጠች ጐራዴ ነበረቻቸው። ይህችም ውድ ገንዘባቸው እንደሆነች መኳንንቱ ሁሉ ያውቁ ነበር። የሚወዱትን ለሚወዱት ነውና ለደጃዝማች ባልቻ አባነፍሶ የፍቅራቸውን መግለጫ ሰጡዋቸው። መኳንንቱም ይህን አይተው ሲያመሰግኑ ዋሉ። ደጃች ባልቻም ጐራዴዋን ታጥቀው መላ መኳንንቱን ሁሉ ሲያሳዩ ውለው ሽልማታቸው ስለተደነቀላቸው እየተፍነከነኩ ለአገልግሎት ወደ ንጉሡ ቀረቡ። ንጉሡ «ደጃች ባልቻ ሽልማትህን መኳንንቱ አመሰገነልህ ወይ?» ሲሉ ጠየቋቸው።

«አዎን፣ ጃንሆይ።»

«ለአለቃ ገብረሐና አሳየኸው?»

«የለም ጃንሆይ። እንዲያውም ዛሬ ከአደባባይ የዋሉ አይመስለኝም።»

«እንግዲያውስ ወስደህ አሳየው። አንድ ነገር ሳያወጣ አይቀርም። ያመሰግናል ወይም ያማል።»

«አዬ ጃንሆይ፣ ይህ ሁሉ መኳንንት፣ መላ ኢትዮጵያ ያመሰገነውን ትልቁን ስጦታ ምን አቃቂር ሊያወጣለት ይችላል። ይሁን እንጂ ፈቃድዎን ለመፈፀም ዝግጁ ነኝ» ብለው በፈረሳቸው ተጋብተው ሲበሩ ከአለቃ ቤት ደርሰው አሳይዋቸው።

አለቃ ጐራዴዋን በእጃቸው ይዘው እያንከበከቡ፣

«እፁብ ድንቅ፣ ምን ትመስላለች? ወይ ጉራዴ! አትገኝም ጉራዴ! እንግዲህማ በዚች ጉራዴ ብዙ ልትሰራ ትችላለህ:: አፄ ንጉሥ፣ እንዴት ቢወዱህ ነው ይህችን ጉራዴ የሰጡህ? በጣም ጥሩ! ከቤትዋ ነው የገባች» ብለው መረቁላቸው::

ባልቻ ከዚያ የጋለቡ ግቢ ደረሱ::

«ምን አለ?»

«ከማመስገን በቀር ምንም አላለ::»

«የምስጋናው ቃል ምንድር ነው?»

«ሌላም ያለውም የለ 'አፄ ጉራዴ' እያለ ከማድነቅ በቀር::»

«ከዚህ ህዲያ ምን ይበልህ?» አሏቸው ምኒልክ-ባልቻ ስልብ ነበሩና::

አፄ ምኒልክ ምስጢሩን እንደገለጡላቸውም ባልቻ እገላለሁ ብለው በስንት ሽማግሌ ተገለገሉ::

አለቃ እኒህን ጉበዝ ብቻ አልነበረም የተረቡት:: ንግሥቲቱ፣ ወይዛዝርቱና ንጉሡም ራሳቸው ከገብረሐና ተረብ አላመለጡም:: ምኒልክ እንደዜ «ጣይቱ አንቺው ራስሽ ወጥ ሰርተሽ ሁሉን አዘጋጅተሽ አለቃን ብትጋብዣቸው አንድ ነገር አውጥቶ ይሰድብሻል» አሏቸው:: ጣይቱም «ምነው አንቱ? የታወቀሁ ባለሙያም አይደለሁ እንዴ:: አስቲ ምን እንደሚያወጣልኝ አያለሁ?» አሉና ልዩ ወጥ ሰርተው አለቃን ጋበዟቸው:: ምሳውን እንዳገባደዱ፣ «አለቃ

እንዴት ነው ምሳው?» ሲሉ ምኒልክ ቢጠይቋቸው «ጥሩ ነው ጌታዬ፣ ብቻ ትንሽ ስክር (ጠጅ በዝቶበታል) ብሏል» በማለት ምኒልክን አስቀው ጣይቱን አስኮርፈው ወጡ::

በማግስቱም ግቢ ውለው ነበርና ከመኳንንቱ ጋር ቁጭ ብለው ሲያወጉ የጣይቱ እህቶች መጡ:: የጣይቱ እህቶች ቀያይ፣ ቆንጆዎችና የሚያማልሉ ነበሩ ይባላል:: ወይዛዝርቱ እነአለቃ በተቀመጡበት አካባቢ ሲያልፉ መኳንንቱ፣ ጨዋነኝ ባዩ ሁላ ከመቀመጫው ተነስቶ ቆመ:: አለቃ ገብረሐና ግን ከተቀመጡበት ሳይነሱ ቀሩ:: በቤተመንግሥቱ የአለቃ «ብልግና» እንደጉድ ተወራ:: ወዲያውኑ ተከሰውም ምኒልክ ዘንድ ቀረቡ:: «ጃንሆይ! እሱ ከማን በልጦ ነው የማይነሳልን? እንዴት?» እያሉም ሴቶቹ ተንጫጩ::

«በልኮ መልስ ስጥ ገብረሐና!»

«ጃንሆይ! እኔ ከማን እበልጣለሁ አልኩ? እመቤቶቼንም እንደሁ እንኳን ተቀምጬ ተኝቼ ባያቸውም ደስ ይለኛል::»

ምኒልክ በልባቸው እየሳቁ ሴቶቹን ላለማስቀየም «በል ሁለተኛ እንዳይለምድህ አለቃ!» ብለው አሰናበቷቸው::

ከዚያም ግብር ቀርበው ሲበሉ ወጡ ላይ ትል ስላገኙ ተዉት:: ንጉሡ «ምነው አለቃ አትበላም እንዴ?» ቢሏቸው፣ «እበላለሁ ጃንሆይ ምን ጉድሎ! ሁሉ ሞልቷል ዝግንትሉም ወጥቷል» አሏቸው:: ይሁንና ምኒልክ ይህን ምፀታቸውን

ስላልተረዱላቸው ጠማቸውን አደሩ።

ምሳዬን ብካስ ብለው በተከታይ ቀን ቢሄዱም ወጡም ጠላውም ቀጠንጠን ያለ ሆነባቸው። አለቃ የሆዳቸውን ነገር እያቅማሙ የወትሮ ጫዋታቸውን ቸለል ቢሉ ምኒልክ «ምን ነካው ደግሞ» ብለው ሰረቅ አድርገው ቢያዩዋቸው አለቃ ይተካክዛሉ። «አለቃ ብላንጂ!»

«ምን ጠፍቶ ጃንሆይ ቢሻን እንበላለን፣ ቢሻን እንጠጣለን» አሏቸው። (በኦሮምኛ ቢሻን ማለት ውሃ ነው።)

አለቃ ገብረሐናን እንዲያ ከፋቷቸው ሳለ መቼም ችግር ሲመጣ አንደዬ ጓዙን ጠቅሎ ነውና ባላባቱ ቱፋ ቡና ስለሞቱ ፍታት አድረው በማግስቱም ቀኑን ሙሉ ፋታት ዋሉ። ሆኖም የወንድ ልጅ ልቡ አይሞትምና አለቃ እንዲያ ጉዞ ፍታቱ ጉድቷቸው፣ ሽምግልናም ተጫጭኗቸው እያለ አንዲቷን ሴት ወይዘሮ ይልኩባታል። አጅሪትም ሳታቅማማ ፈቃደኛነቷን ትገልፅላቸውና አንዲት ምሽት በከንቱ ያሳልፉባታል። ድርጊታቸው ስላሳፈራቸውም በሰለሰቱ በቤቷ በኩል ሲያልፉ አንገታቸውን ደፍተው ይሸመጥጣሉ። ዳሩ ግን ሴቲቱ ስላየቻቸው «አንቱ አለቃ ደህና ዋልሽም አልባል አንዴ?» ብትላቸው፣ «ሬሳ ከወጣበት ቤት መች ተመልሶ ያውቃል?» በማለት አስቀዋት ሄዱ።

አልፍ እንዳሉ በቱፋ ቡና ፍታት ላይ ያስቀየሙትን አንድ ደፋር ዲያቆን ያገኛሉ። ዲያቆኑ ያዋረዳቸው መስሎት «ልወጥርዎ» ይላቸዋል። ሊቀ ገብረሐናም በዚያ ኩታራ ድፍረት ተገርመው «እስኪ በል አንተ!» አሉት።

ዲያቆኑም «ኩሉሙን ይውጡልኝ» አላቸው-ዲያቆናት የሚያጠኗት ይችኑ ነበርና። «ይበሉ አንጂ፣ አንድ አምድ እኰ ናት» እያለ ሲወተውታቸው፣ «እሷንስ ላንተ ማደሪያ ሰጥቼያለሁ» ብለውት መንገዳቸውን ቀጠሉ።

የአንጦጦን ዳገት እንደተያያዙትም ዳግማዊ ምኒልክ በበቅሎ ከኋላቸው መጡ። ንጉሡ ፈጠን ብለው አለቃን ደርሰውባቸው እያወጉ ጥቂት እንደሄዱ አመለጣቸው። ይኸኔ አለቃ ከት ብለው ሳቁ። ምኒልክም በድፍረታቸው ተቆጥረው እንዲታሰሩ አዘዙ። ሶስት ቀን ከታሰሩ በኋላ ምህረት ተደርጐላቸው ተፈቱ። እንደተለቀቁም ሰው «ምን አጥፍተው ታሰሩ?» እያለ ሲጠይቃቸው «ስለፈሱ አሰሩኝ ቢሳታቸውማ ይሰቅሉኝ ነበር» እያሉ ይመልሱ ነበር። ወሬው ምኒልክ ጆሮ መድረሱ ባይቀርም ንጉሡ እጅግ ይወዷቸው ስለነበር እንዳልሰሙ ሆነው ማለፉን መረጡ።

ቢሆንም አለቃ ጠላት እየበዛባቸው መጣ። ያበሳጯቸው መኳንንት፣ ወይዛዝርትና ካህናት፣ ለንጉሡ ቅርበት ስላላቸው ቅናት ያደረባቸው ሁሉ ተነሱባቸው። ከነዚህ አንዷ እቴጌ ጣይቱ ብጡል ነበሩ። የእቴጌይቱ ትምህርት ጉልድፍድፍ ያለ ስለነበር ነገር ማጣጣም አይሆንላቸውም ነበር። ከዚህ የተነሳም ከአለቃ ጋር አይዋደዱም። ይህም ሆኖ ግን አለቃ እቴጌይቱን የሚመለከት ነገር ሲናገሩ ለነገ አይሉም ነበር።

ታዲያ ከእለታት ባንዱ ቀን አለቃ ለአገልግሎት ወደ ቤተክርስቲያን ሄደው ሳለ እቴጌ ጣይቱ ነቀላ ሰደዱላቸው።

አለቃ ቤታቸው ሲመለሱ «ማን ነው የላከው?» ብለው ቢጠይቁ፣ አሽከር «ለዓመት በዓሉ ብለው ንግሥት ላኩልዎ» ሲል መለሰላቸው:: የወትሮ ልማዳቸው ሙከቱ ቀርቶ ባንድ እግር መተካቱ የተንኮል መሆኑ የተረዳቸው አለቃም «ወይጉድ፣ ዛሬስ ለማንም አንዳንድ እግር እያነሱ ይሰጡ ጀመር?» ብለው ከተደነቁ በኋላ፣ «አንዳንድ እግር እያነሱ ለአዳሜ ከሰጡማ ለምኒልክ ምን ሊተርፋቸው ነው?» ብለው ስለተናገሩ ይኸው ዘለፋቸው እቴጌይቱ ዘንድ ደረሰ::

«እቴጌ ጣይቱ በመልካቸው በጣም የተዋቡና ባለሙያ፣ ጠባየ መልካም ስለነበሩ አፄ ምኒልክ ይወዷቸውና ያከብሯቸው ነበር:: ስለዚህም አብዛኛውን ጊዜ እቴጌ የጠሉት ይነቀፋል፣ ከሹመትም ይሻራል፣ የወደዱትም በንጉሠ ነገሥቱ ዘንድ ክብርና ሞገስ ሹመት ያገኛል:: ስለዚህ መሣፍንቱና መኳንንቱ ንጉሠ ነገሥቱን እንደሚፈሩና ደጅ እንደሚጠኑ እንዲሁ እቴጌይቱንም ደጅ ይጠኑ ነበር» ሲሉ ታሪክ አዋቂው ተክለፃዲቅ መኩሪያ እንደመዘገቡት ሁሉ ጣይቱ የተሰነዘረባቸውን ዘለፋ እንደሰሙ እጅግ ተቆጥተው «ካሁን በኋላ እዚህ አገር እንዳላየው» በማለት ምኒልክ ላይ ተፅእኖ አሳደሩባቸው::

አለቃ ይህን አሳዛኝ ዜና በሰሙ ጊዜ «ተንኮል፣ ምቀኝነት ጥንትም በጐንደር መንፈስ ነበሩ፤ ሸዋ ግዛፍ ነስተው አገኘናቸው እንጂ!» ሲሉ ሃዘናቸውን ገልፀዋል ይባላል::

አለቃ ገብረሐና በዚህ ውሳኔ ተበሳጭተው ሳለ አንድ

የእቴጌይቱ ወሬ አቀባይ የሆነ ደብተራ ሊያበሳጫቸው «አንተ'ኮ ባልንጀራዬ አይደለህም» አላቸው::

«እንዴት አንተ?»

«በትምህርት እበልጥሃለሁ::»

«አንተ እኔን? ኧረ ምንና ምን::»

«አውቃለሁ እያሉ መንቦጣረርኮ አይደለም:: ተወጣጥረን ሲለይልን ነውንጂ::»

«አንተ የምታውቀው ከኔ የቀረ ምን አለና? በል እስኪ አምጣው::»

«አእጋረ ፀሐይ (የፀሐይ እግሮች) ስንት ናቸው?»

«አዬይ፣ እኔ ትምህርት የምትጠይቀኝ መስሎኝ ማሰቤ አይገርምህም? የጣይቱንማ እግር ምኒልክን ሂደህ ጠይቅ እንጂ እኔ ምንድነኝ?» በማለት አለቃ ጠቡን ይበልጥ ስላከረሩት ባስቸኳይ ወዳገራቸው እንዲሄዱ እቴጌይቱ አምርረው ተናገሩ:: መሄዳቸውም የማይቀር ሆነ::

በዚህ ጊዜ ነው አለቃ አውጥተው አውርደው ሁሉን ነገር ከመዘኑ በኋላ «ምኒልክ ሱፍ ነበር፣ እሾሁ ባልነበር» ብለው ገጥመው ወደትውልድ አገራቸው ጉዞ የጀመሩት::

ምዕራፍ ሰባት

«ሞቼ ተነሳሁ»

አለቃ በዚህ ጉዞአቸው በሸዋ በኩል አሳብረው ስለሄዱ እጅግም ችግር አላጋጠማቸውም ነበር። ይሁን እንጂ በጥንት ዘመን ረዥም መንገድ ሲጓዙ በሐይዋ ካሽቆለቆለችበት «አሳድሩኝ» ብሎ ምሽቱን ማሳለፍ የተለመደ ነበርና አለቃ ገብረሐናም አንድ መንደር ሲደርሱ «የእግዜር እንግዳ» ብለው ተጠለሉ። ባለቤትየው ማለፊያ ክርስቲያን ኖረው ወዲያውኑ አለቃን መደብ ላይ አስቀምጠው የጣት ውሃ እስኪቀርብ ድረስ በረጅም ዋንጫ ኩሬፌ ሰጧቸው። ጠራራው ፀሐይ ሃይለኛ ጥም የለቀቀባቸው አለቃ ገብረሃናም የተሰጣቸውን ኩረፌ ግጥም አድርገው ሲጠጡት ሆዳቸውን ነፋቸው። ባለቤትየው ግን ጥማቸው አልረካ ይሆናል ብለው «ይድገሙ እንጂ አባቴ» ቢሏቸው፣ «እረ ይበቃኛል ጌታዬ፣ ለመሆኑ ይህን በልቶ ምን ይጠጣል?» በማለት አሳቋቸው።

በማግስቱ አለቃ ገብረሐና ባለቤትየውን አመስግነው ጉዞአቸውን ቀጠሉ። መቼም ሰሜን ኢትዮጵያ ተራሮች፣ ባንፃሩ ደግሞ ለጥ ያሉ ሜዳዎች ለትንግርት የሚታዩባት፣

እንዲኖሩባት ሳይሆን እንድትታይ የተፈጠረች ምድር ነው የምትመስል። አለቃ ካደሩበት መንደር ከተዋወቁት ዲያቆን ጋር እያወጉ ሽቅብ ወጥተው ቁልቁል ሲመለሱ፣ ላይ ደርሰው ታች ሲወርዱም እንጀታቸው ተናጠ መሰል አመለጣቸው። ይኸኔ ዲያቆኑ ምክር የለገሰ መስሎት «የኔታ አረቄ ነው እንዲህ የሚያደርግ ይባላል። እርስዎንም ትላንት እንዳየሁዎት ከሆነ አረቄ የሚወዱ ይመስላሉ። ባይሆን መንገድ ሲሄዱ ቢተዉት ጥሩ ይመስለኛል?» አላቸው። አለቃ ይኸኔ ፈገግ ብለው፣ «አየ ልጄ፣ የነጋዴ አህያ ሲያንዛርጥ የሚውለው አረቄ እየጋተውም አይደለ!» በማለት የፌዝ መልስ ሰጡት።

ጥቂት እንደተጓዙም ጐንደር አካባቢ ደረሱ። ገስግሰው ፎገራ ቢገቡ ባለቤታቸውን እንደማያገኙ የተረዱት አለቃ አንዲት ጋለሞታ ቤት ጐራ አሉ ይባላል። ጋለሞታይቱ እግረ ቆራጣ ብትሆንም መልከ መልካም ስለነበረች ቤቷ በሰው ግጥም ብሎ ተሞልቶ ነበር። አለቃ እንደምንም መቀመጫ አግኝተው እረቂያቸውን እየጠጡ የሰዎቹን መውጣትና የፀሐይቱንም ማሽቆልቆል በናፍቆት ይጠባበቁ ጀመር። ሆኖም ሰዎቹ ሳይሄዱ ዕልመት ወረደ። ጋለሞታይቱም ቢቸግራት ለእንግዶቹ መሬት አንጥፋላቸው «መቼም አዛውንት፣ ሊያውም ቄስ ናቸውና አይነኩኝ» ብላ አለቃ አጠገብ ትተኛለች። አለቃ ግን ቤቱ ረጭ እንዳለ ጠጋ ብለው እቅፍ ያደርጓታል። በዚህ ጊዜ እጅሪት «አንቱ ደፋር!» ብላ በደህነኛው እግሯ ብታሽቀነጥራቸው፣ አለቃ ወደቀድሞ ሥፍራቸው እየተመለሱ «የወንድምህን

ቀን ይስጥህ» ሲሉ ተራገሙ:: በዚህ ድርጊታቸው ያፈሩት አለቃም ሌሊት ተነስተው ወደ ትውልድ አገራቸው ጉዞ ጀመሩ::

ናባጋ ጊዮርጊስ ከደርቡሾች ወረራ በኋላ ተቋቁማ የቀድሞ መልኳን ይዛለች:: ስለሆነም አለቃ ገብረሐና ወዳጅ ዘመዶቻቸውን ጠይቀው እንደጨረሱ ባለቤታቸውን እንዲመጡ መልእክት ላኩባቸው:: ወይዘሮ ማዘንጊያም ብዙ ሳይቆዩ ልጃቸው ጥሩነሽን ይዘው መጡ:: ከዚያም አፄ ምኒልክ የቋጠሩላቸውን ጠገራ ብር እየበሉ ይኖሩ ጀመር:: ዳሩ ግን አለቃ ስንቀን መጠጣታቸውን ሊተዉ ስላልቻሉ ባለቤታቸው ሱረት ማሽተቱን እንዲተዉት ነጋ ጠባ ይወተውቷቸው ነበር:: ምክሩ ያስመረራቸው አለቃም አንድ ቀን ብስጭት ብለው «እባክሽን ማዘንጊያ ተይኝ:: ስማንያ አሀዱ መፅሐፍ መክሮ ያልመለሰኝን ማንይሙት አሁን አንቺ መክረሽ ልትመልሺኝ ነው?» ብለዋቸው ጉማቸው ወደሚገኘው ሐና መርቆርዮስ ቤተክርስቲያን ሄዱ::

ከቅዳሴ ውጪ ካህናቱ በመክፈል ተጣሉና «እወቁልኝ አላቸው» አንዱ ካህን:: «አንዴ ነችና! ምነው አንተ ገጠሬ? እኔ እወቁልኝ የምባል በምኒልክ፣ በዮሐንስ፣ በቴዎድሮስ ፊት ነውንጂ፣ ባንተ ነው?!» ብለው አለቃ ሲያፈጡበት ጊዜ ዝም አለ:: ከዚያም አጅሬ በልባቸው እየሳቁ ወደቤታቸው ሲሄዱ አንዱ አዛውንት «ምነው አለቃ ለምን አይዳኟቸውም ኖሯል?» ቢላቸው፣ «አሄሄ! ወዳጄ፣ የደናቁርት ረዳቶቻቸው ብዙ ናቸው:: አሁን ብገለግላቸው

ስሞት ሬሣዬን ሳይፈቱት ይቀራሉ ብዬ ነው» ሲሉ መለሱላቸው::

በሁለተኛው ቀን ቤተክርስቲያን ሊሳለሙ ቢመጡ አሁንም ጫጫታና ሁካታ ላይ ደረሱ:: «በድሮ ጊዜ» አንድ ሰው በሰው እጅ ከሞተ፣ ውሃ ከወሰደውና ከዛፍ ወይም ከመሰላል ወድቆ ከሞተ ፍትሃትና ተዝካር አይደረግለትም ነበር:: ይህ ቀሳውስቱን ያጋጨውንም ባለፀጋ ውሃ ወስዶት ኖሯል:: ዘመድ አዝማድ ሬሣ ይዘው «ፍቱልን» ሲሉ ካህናቱ ግን «ፈፅሞ አናደርገውም» እያሉ ነበርና ጩኸቱ፣ እንካ ሰላንቲያው እየበረታ መጣ:: ታዲያ አለቃ ሲገቡ ያየ አንድ የሟች ዘመድ ሬሣው እንዲፈታለት አጥብቆ ለመናቸው:: አለቃም ጥቂት ካሰላሰሉ በኋላ ካህናቱ ዘንድ ሂደው «እኛ ምን ችገረን፤ ማርልን! ማርልን! ብለን ተዝካራችንን እንብላ:: እሱ ቢፈልግ ገሃነም ያግባው» ብለው ሲያግባቡዋቸው ካህናቱም በሆዳቸው ጉዳይ መጨከን አልሆነላቸውምና ወዲያውኑ ተስማምተው ፍታት አደረጉ::

«ጊዜ ነፋስ እንዲሉ» ወይዘሮ ማዘንገያ ሳያዘክሩ የማያልፉት ኅዳር ሚካኤል መጣ:: ሆኖም አለቃ ገብረሐና ብጉንጅ ወጥቶባቸው ስለነበረ የበዓሉ መድረስ እጅግም አላስደሰታቸውም:: ጤናማ ቢሆኑ ኖሮ እንደልባቸው ተዘዋውረው ይበሉ፣ ይጠጡና ያወጉ ነበር:: አሁን ግን ከቤት ሊወጡ አይችሉም:: እንዲያም ሆኖ ግን ብዙም አልከፋቸውም-ጠበል ጠዲቅ የተጠራው ሰው ቤታቸውን ሙልት አድርጉት ነበርና! ታዲያ ጨዋታው እየደራ

እንደመጣ የጉንደር ሕዝብ ስላሳለፈው የረሃብ ዘመን ተነሳ:: ይኸኔ ሰዉ ሁሉ ችግር እንዳልደረሰበት «እኔ እንዲህ አሳለፍኩት፣ እኔ እንዲህ ነበርኩ» እያለ ይጉራ ጀመር:: በዚህ ጊዜ የሰው ግብዝነት የገረማቸው አለቃ፣ «ለካስ የጉንደርን ቅጠል የጨረስነው እኔና ማዘንጊያ ብቻ ኖረናል!» ሲሉ ቅጠል እየመለመሉ የበሉበትን ዘመን አስታወሷቸው::

የረሃብ ነገር ሲወሳ አለቃን ትዝታ ዋጣቸው:: በትዝታ ተውጠው የተቀመጡበት ደርቀው ቀሩ:: አንድ ጊዜ ዘመነ አፀባ ሁኖ አለቃ የፈፀሙት ትውስ አላቸው:: ከአንዲት ሀብታም ሴት ቤት ወይዘሮ ሴት እንግድነት አድረው ባለ መንፈቀ ሌሊት ሲሆን ተነስተው ዐይነ ምድራቸውን ባለቤቲቱ አልጋ ሥር አስቀምጠው ይመለሳሉ:: ፈጥነው ማለዳ ይነሱናም «እንዴት ያለ ጉድ ነው? ደጅ አትወጡም እንዴ ይህን የሚመስል ነገር ሲመጣ? እኔን እንኳን ብትቀሰቅሱኝ አወጣዎ ነበር:: ኧረ! እንደኛ ችሁን ጨቅላ ይመስል አባፊራ ነገር አይደለም! ይህን የውጭ ሰው ቢሰማ ምን ይባላል?» እያሉ ሞቀባጠር::

ወይዘሮይቱ በሁናቴው ተደናግጠው «አለቃ እባክዎትን ዝም ይበሉ፤ ያለርስዎ ያየም የለ» ብለው ቢለምኑዋቸው ግን አለቃ «ያየሁትን ባልናገር መፃህፍት ይቃወሙኛልና አይቻልም» ሲሉ ማሸበራቸውን ቀጠሉ::

በዚህ ጊዜ ወይዘሮይቱ ነገሩ ገባቸውና «እፎ አለቃ፣ ያደረገውን እንኳን እግዜር ያውቀዋል:: ቢሆንም እርስዎ

ብቻ ለማንም አይናገሩ እንጂ የፈቀዱትን እፈፅምልዎታለሁ» ሲሉ ቃል ገቡ::

«አብረሽ እየቀለብሽ ታከርሚኛለሽ?»

«ይህ ነው እንዴ ችግሩ? በደንብ እንጂ!»

በዚህ ተስማምተው አለቃ ሲቀለቡ ሰንብተው የተወለወለ የቅቤ ቅል እስኪመስሉ ድረስ ተቀልበው መስከረም ኗ ሲል ወደአገራቸው ተመለሱ::

ወደአገራቸው ሲመለሱ ምን ይመስሉ እንደነበር በአይነህሊናቸው እየተመለከቱ ፈገግ ሲሉ እፍ ሙጥሙጥ ያለ ዘመዳቸው «በሉ አለቃ፣ እግዜር ይማርዎት!» ትላቸው ነበር- ይህ እንደሀልም ትውስ ይላቸዋል እንጂ በትክክል አልሰሟትምና የትዝታቸውን ክር ጨርሰው መተርተራቸውን ቀጠሉ::

ታዲያ አገራቸው እንደደረሱ «አለቃ ሄት ከርመህ መጣህ?» ቢሏቸው «የዘንድሮ ከራሞቴ ምኑ ተጨውቶ? እንዲያው አሬን ስበላ ከርሜ መጣሁ» በማለት መለሱ:: ከዚያን ጊዜ ጀምሮም የጉጡ ነዋሪዎች «አሬን ስበላ ከርሜ» እያለ ይጠራቸው እንደነበረ አስታውሰው ሲፈግጉ ዘመዳቸው በድጋሚ «አንቱ አለቃ» ብትላቸው ከንቅልፉ እንደነቃ ሰው «አቤት» ብለው በንቃት ተቀመጡ::

«አሁንስ ቡጉንጁም አሞጥሙጧልና ሊፈርጥልዎት ነው» አለቻቸው::

አጅሬም ይኸኔ ፈጠን ብለው «እንዳፍሽ ያድርግልኝ»

በማለት አሽማጠጧት።

የታመመ ሁሉ አንድም ይድናል፣ አሊያም ይሞታል። የአለቃ ህመም ግን ቀላል ስለነበረ ብዙም ሳይቆዩ ዳኑ። አፈሞጥሟጣዋ ዘመዳቸው በተራዋ በጠና ታማ ተኛች። ህመሟም የፍቅር ነበር። ምህረቱ የተባለ አንድ ወዳጅዋ ሌላ አገር መሄዱን ሲነግሯት ከፋኛ ታመመች፡ አለቃም ውለታ ለመክፈል ወይዘሮይቱን ጥየቃ ቢሄዱ አጅሬት አይያዙ ተይዛ፣ አመዷ ወጥቶ ቢያዩዋት «እቴ ምህረቱን ያምጣልሽ። ምህረቱን ያውርድልሽ!» ብለዋት ተመለሱ።

የመኸር ጊዜ ደረሰ። ሁሉ ከየጉሬው በህብረት አዝመራውን መሰብሰብም ጀመረ። በሰሜን ኢትዮጵያ፣ በተለይም በበጌምድር ደቦ የተለመደ ስለነበረ ለማንቃቂያ «ይበላሃል ጅቦ!» እያሉ በመጨፈር ሰውን ከየቤቱ ያስወጣሉ። አለቃ ገብረሐና ቤት ቢመጡ ግን አጅሬ በራቸውን ቀርቅረው አላስገባ አሏቸው። አገሬው በድርጊታቸው ቢያዝንም አዝመራውን ሲሰበስብ ውሎ በማግስቱ ያገር ሽማግሌዎች ላይ ከሰሷቸው።

«ለምንድርነው አገሬው እየጨፈረ ቤትዎ ሲመጣ የተደበቁት?»

«ይበላሃል ጅቦ! እያሉ ቢመጡብኝ ፈርቼ በሩን ዘጋሁ።»

በድርጊታቸው ያዘኑት ሽማግሌዎች በአለቃ መልስ ቢገረሙም ዳግመኛ እንዳይለምዱቸው ማስጠንቀቂያ

ሰጥተው አሰናበቷቸው።

አገር ያዘነባቸው አለቃ መቀመጥ ቢያዘወትሩም ከቶውኑ ጤንነት አላገኙም። ብዙ ሳይቆዩ ኪንታሮት ያዛቸው። በቀድሞ ዘመን ኪንታሮት ሲወጣ በቅጠል መታሸት ወይም በእሳት መተኮስ የተለመደ ነበርና አለቃም ሲተኰሱ ተወሰነ። ሲተኰሱም አመለጣቸው። በዚህ ጊዜ ወጌሻው እየሳቀ «ምነዋ አለቃ?» ቢላቸው፤ «ቤት ሲቃጠል ጢስ አይወጣም እንዴ?» ሲሉ መለሱለት።

አለቃ ገብረሐና እንዳንድ ተራ ገጠሬ አሊያም እንዳንድ ወግ ጠባቂ ካህን መኖር ባለመቻላቸው ድህነት እየተጫጫናቸው መጣ። መኳንንቱ ቀለብ እንዳይሰፍሩላቸው ከመኳንንት አግባብ የላቸውም። ገጠሬውም እንዳይራራላቸው ያገሬውን ሕዝብ መስለው አይኖሩም። እንዲሁ ብቻ ከሁለት የወደቀ ሆነው ሲኖሩ ሳለ ልጃቸው ተክሌ ሊጠይቃቸው መጣ። ለመሆኑ ተክሌስ የስደቱን ዘመን እንደምን ገፋው?

ተክሌ፣ ንጉሥ ሚካኤል ዘንድ እንደደረሰ የተገኘለት ሥራ ከወደግርግሙ ነበር። ለፈረሶች ሣር እያጨደ ሲኖር ብዙ ጊዜ ቆየ። ዳሩ ግን የሰው እውቀቱ የሚገለጠው ባንድ አጋጣሚ ነውና የተክሌም ሙያ ተዳፍኖ አልቀረም። የሰኔ ሚካኤል ቀን ንጉሥ ሚካኤል በተገኙበት ተንታ ሚካኤል ቤተክርስቲያን ሥርዓተ ቅዳሴ ሲካሄድ ተክሌ አምቆት የነበረው ሙያ ገንፍሎ ወጥቶ ታየ። አጣነ ሞገር ላይ ተክሌ አባቱ ያስተማሩትን ረዥም ዝማሜ ቢያስነካው ንጉሡ

ይህንኑ እንዳዩ ቤተክርስቲያን እንዲያገለግል አዘዙ:: እዚያ በክብር ሲኖር ሳለ ቤተሰቦቹ ስለናፈቁት ነበር ተክሌ ናባጋ ጊዮርጊስ የመጣው::

ብዙም ሳይቆይ ግን አለቃ አዲሳባ ሄደህ «አባቴ ሞቷል» ብለህ ለምኒልክ ንገርና ለተዝካር ማውጫ የሚሆን ገንዘብ አምጣ ሲሉ አዘዙት:: ተክሌ ይህን እብለት ስላልወደደላቸው ሃሳባቸውን እንዲለውጡ ሊያግባባቸው ሞከረ:: ከንቱ ጥረት ነበር:: ምንም እንኳን ተክሌ ለአቅመ አዳም የደረሰ ጉልማሳና የተከበረ ምሁር ቢሆንም «አክብር አባከ ወእምከ» በሚለው መሰረት ካባቱ ቃል ላለመውጣት ሲል መልእክቱን ይዞ ወዳዲሳባ መጣ::

አለቃ እስኪመለስ ድረስ መታገስ አልቻሉም:: ካንዱ ጉንዘብ ተበድረው ነበር:: በሽማግሌ፣ ባዘመድ እንዲከፍሉ ቢጠየቁ ግን መክፈል አቃታቸው:: በዚህ ጊዜ ለውየው አምርሮ ኖሮ አንዴ አውላላ ሜዳ ላይ ቢያገኛቸው ጦሩን እየሰበቀ ያራውጣቸው ጀመር:: አለቃም ለማምለጥ ሞከሩ:: ሆኖም የሚደርስባቸው ሆነ:: ይኼኔ ሱሪያቸውን ፈትተው ቁጭ ማለት:: መቼም ቁጭ ያለ ሰው መውጋት ነውር ነውና አሳዳጁም ሰውዬ አጅሬ እስኪነሱለት ጦሩን መሬት ቸክሎ ቆመ:: ተፋጥጠው ብዙ ከቆዩ በኋላ የሚያውቃቸው መንገደኛ በዚያ ሲያልፍ «ምን ይሰራሉ አለቃ?» ቢላቸው፣ «አይነምድሬን እየጣልሁ» አሉት::

«ፊትዎ የቆመው ሰውዬስ?»

«እሱማ ሊያሳራኝ ነዋ!» ብለው ቢመልሱ መንገደኛው

ሰውዬውን ለምነው ካደጋ አዳኗቸው::

ቢሆንም አለቃ ያካባቢውን ነዋሪ ደጋግመው በነገር በመጉንተላቸው፣ አብረው ለመስራት ፈቃደኛ ባለመሆናቸውና ባጠቃላይም ገጠሬውን ህዝብ ስለናቁት ጠመዷቸው:: ጭቃ ሹሙ፣ ገበሬው፣ ካህናቱ፣ አባወራው ሁሉ ተነሳባቸው:: በዚህ አስጨናቂ ሁናቴ ላይ ሳሉ ተክሌ ካዲሳባ «ለተዝካራቸው» ማውጫ የተሰጠውን ይዞ ከተፍ አለ:: ምኒልክ የአለቃን «ሞት» እንደሰሙ ከፉኛ አዝነውና ተፀፅተው ብዙ ገንዘብ ልከው ነበር::

አለቃ እዳቸውን ከፍፍለው በቀረው ገንዘብ እንደልባቸው ተንደላቅቀው ይኖሩ ጀመር:: ልጃቸው ተክሌም ተመልሶ ወደ ተንታ ሚካኤል ሄደ:: አለቃ እርሻውን እርግፍ አድርገው ትተው የሰው ምሽት ማማገጥና አረቄ መጋፋቸውን ቀጠሉ:: ምን ቢበዛ ገንዘብ ባግባቡ ካልተያዘ ማለቁ አይቀርምና ያለቃ ገንዘብም አለቀ:: ዳሩ ግን አለቃ እንደሴት ብልሃት አይጠፋቸውም ነበርና አንዲት መላ ፈጠሩ፤ ቀጥታ ወዳዲሳባ መሄድ::

ወዲያውኑ በቅሎአቸውን ይዘው ወዳዲሳባ ተነሱ:: ብዙ ሳይቆዩ እንደምንም ብለው አፄ ምኒልክ ዘንድ ቀረቡ::

«ገብረሐና ሞተህም አልነበር እንዴ?»

«አዎን ጃንሆይ ሞቼ ነበር::»

«ጉድ እኮ ነው! ታዲያ እንደክርስቶስ ሞቼ ተነሳሁ ልትል ነው?»

«በርግጥ ሞቼ ነበር:: ነገር ግን እዚያ ምኒልክ የለ፣ ጣይቱ የለች፣ መኳንንቱ የሉ፣ ጠጅ የለ፣ ፊሎማ የለ:: ታዲያ ባዶ ሰማይ ብቻ ሲሆንብኝ ጊዜ ለበረኛው (ዘበኛው) ጉቦ ሰጥቼ መጣሁ::»

ውዳሴ የሚጠላ የለምና ምኒልክን ደስ አላቸው:: እቴጌ ጣይቱም ይቅርታ አደረጉላቸው::

እድሜ ትምህርት ቤት ነው እንዲሉ በነበራቸው እውቀትና የፈጠራ ችሎታ ላይ የእድሜ ፀጋ የታደላቸው አለቃ የሰከኑ ምሁር እየሆኑ መጡ:: ቀልዱንም ባግባቡና በቦታው መሰንዘር ጀመሩ:: ይበልጡን ጊዜያቸውን ግን ትርጓሜ፣ አቋቋምና የዜማ ስልት በማስተማር ያሳልፉት ነበር:: የመፃሕፍትን ምስጢር ሁሉ ጠንቅቀው ያውቁ ስለነበረም ለደቀመዛሙርቶቻቸው ብዙ ፈሊጥና ዘዴ ያለበት ምክር ይሰጡ ነበር:: «የሰው ቀለም አትናቁ፣ ሰው ያመጣውን ቀለም አትንቀፉ!» እያሉ ያስተምሩ ነበር:: ከሁሉ አበከረው የመፃሕፍት ትርጓሜ ያስተማሯቸው አቃቤ ሰብሃት ገብረ መድህን የለገሷቸውን ምክር ለተማሪዎቻቸው ያስጠኑ ነበር- «የደናቁርት ጓደኛ አትሁኑ!» እያሉ:: ባጭሩ አለቃ ቀልደኛ ከመባል ይልቅ ምሁር መባልን እየመረጡና ይህንንም በተግባር እያስረገጡ መኖር ጀመሩ::

በዚህ ጊዜ ግን አሳዛኝ ድርጊት ተፈፀመ:: ግብዝናው ሁሉ ለወይዛዝርቱና መኳንንቱ ይሰጥ ጀመር:: ምኒልክ አንድ መቶ ወይም ሃምሣ ጋሻ ለየመኳንንቱና ወይዛዝርቱ ያድሉ ነበር:: በጊዜው ምሁራን ለነበሩት ግን ምንም

ሳይተርፋቸው ቀረ:: ይሄ ጉዳይ ያሳዘናቸው አለቃ እጅ ሊነሱ ምኒልክ ዘንድ ሲሄዱ ካባቸውን ገልብጠው ለብሰው ገቡ:: የካባ ውስጡ ገበዝ ነውና የሚባል «ምነው አለቃ? ገበዙን ከላይ አደረግኸውሳ» ቢሏቸው «እንዴ ጃንሆይ! እርስዎስ ገበዝ ከላይ ይሁን ብለው የለም?» አሏቸው::

«እኮ እንዴት?»

«ለአለቃ ሶስትና አምስት ጋሻ እየተሰጠ በግብዝና ምክንያት ግን ስንት ነገር ይፈፀማልኮ!»

አለቃ ገብረሐና ጠላት አበዙ እንጂ ውሳኔው አልተሻረም ወይም አልተሻሻለም:: ምኒልክ ለሥልጣናቸው ሲሉ ዝም አሉ:: መኳንንቱና ወይዛዝርቱ ግን በአለቃ ላይ ተነሱባቸው::

የአለቃን ትክክለኛነት የተገነዘቡት ምኒልክ «ለመሆኑ ያኔ መሞትህን እንዲነግረን የላክኸውን ልጅ አስተምረኸዋል?» ሲሉ ጠየቋቸው:: በማስተናበር ትምህርት የሌላቸው እንኳን ሳይቀሩ ሊቃውንቱን ሲያስተዳድሩ ያዩ የነበሩት አለቃ «ምን ያደርግለታል ጃንሆይ!» እንዳይሾም ነው?» ሲሉ የሽሙጥ መልስ ሰጧቸው::

ከአለቃ አፍ ከሚወጣው መራራ እውነት ይልቅ ጨዋታቸውንና ፌዛቸውን የሚመርጡት የቤተመንግሥት ሰዎች ከአለቃት ባንዱ ቀን ግብር ሲገቡ እንቁላል ደብቀው ይዘው ገቡ:: ቀደም ሲል ተመካክረው ስለነበረ ራት ተበልቶ እንዳለቀ ጠጅ እየተጠጣ ጨዋታው ሲደራ አጋፋሪው

«ሁላችሁም አንዳንድ እንቁላል ካልወለዳችሁ ይፈረድባችኋል» አለ። ሁሉም አወጡ። አለቃ ግን ፈጠው ቀሩ። «ያውጡ እንጂ አለቃ» እያሉ ሲያዋክቧቸውም አጅሬ አሰብ አደረጉና በርኖሳቸውን መታ መታ ካደረጉ በኋላ «ኩኩሉ! ይህን ሁሉ እንቁላል ያስጣልኩት አውራ እኔ ነኝ!» ብለው ተቀመጡ።

ጨዋታው እየደራ ሰዉ እየጋለ ሲመጣ ሁሉም እንደልቡ ይጫወት ጀመር። አለቃ አጠገብ የተቀመጠው መኮንንም ገብረሐናን ደብተራነታቸው እንደጎዳቸው ሊያስረዳቸው ይነሳል። በርግጥም በዘመኑ መነኩሴ የሆኑ እንደሆነ ሀልም አየሁ እያሉ በየሴት ወይዘሮ ቤት ገባ ወጣ እያሉ በድሎት መኖር ይቻል ነበር። ሊቃውንቱ ግን ያንኑ መፅሐፍ መማርና ማስተማር ብቻ ነበር ምርጫቸው። ጥንቆላ ካልጨመሩበትም የሚፈልጋቸው ሰው አልነበረም። ይህን የተረዳው መኰንን፣ «አለቃ መቼስ ክርስዎ ይበልጥ የተማረ የለምና ቢመነኩሱኮ ትልልቁን እልቅና (ሹመቱን ሁሉ) በቀላሉ ያመጡት ነበር» ቢላቸው «አዬ የርስዎ ነገር! አሁን ተክሌን የመሰለ ልጅ እንኳን ባንድ ቆብ በአስራ ሰባት ቆብስ ይገኝ ኑሯል?» በማለት መለሱላቸው።

እንዳሉትም ተክሌ አዲሳባ መጥተው ራጉኤል ጥቂት ጊዜ ባስተማሩበት ወቅት ታላቅ ሰውነታቸውን አስመስክረው ሄደዋል። «የሚያውቋቸው ሰዎች እንደነገሩኝ ተክሌ መልአክ ነበሩ» ብለው ነግረውኛል ይላሉ አፈሊቅ አክሊሉ ገብረኪሮስ።

በቤተክርስቲያንም ሆነ በቤተመንግሥት የምሁራን በዝቅተኛ ደረጃ መታየት እጅግ ያስከፋቸው አለቃ ገብረሐና እንደቀድሞው ከመኳንንቱ ጋር በቀላሉ ተግባብተውና ተርበው፣ ከንጉሡም ጋር ተጣጥመው መኖር አልሆነላቸውም። ምንም እንኳን ትውልድ መንደራቸው ቢሄዱ የተሻለ የኑሮ ሁኔታ እንደማያጋጥማቸው ቢያውቁም በቀልደኛነታቸው ተከብረው፣ በምሁርነታቸው ግን የሚናቁበት አካባቢ መቆየትን አልወደዱም።

አንድ ቀን ግብር ሄደው የፆሙ ወጥ በያይነቱ ቀረበላቸው። ጥቂት ከቀማመሱ በኋላ ግን የዓሣውን ወጥ በትካዜ እየተመለከቱ እጃቸውን ሰብስበው ተቀመጡ።

«ምነው ገብረሐና ትተክዛለህሳ? የማትበላ ምን ሁነህ ነው?»

«ጃንሆይ ዓሣ እንኳን ልብ ገዝቶ አገሩ ተመልሶ ሲገባ እኔ እንደወጣሁ ስቀር መተከዝ ይበዛብኝ ብለው ነው?»

እጅግ መከፋታቸውን ያዩት ምኒልክ ከአለቃ ገብረሐና ጋራ ውለው ቢያድሩ እንደሚቀራረጡ ስለገባቸው ለመጨረሻ ጊዜ አሰናበቷቸው። በመጨረሻው ጊዜ ግን ወዳጅነታቸው ተሟጦ አልቆ ስለነበረ ሁለቱም ሲለያዩ የተሰማቸው ስሜት የእፎይታ እንጂ የቅሬታ ሊሆን አልቻለም።

ካረጁ አይበጁ ነውና አለቃን መንገዱ አድቅቋቸው ከብዙ ቀናት በኋላ ደብረታቦር ደረሱ። ልጃቸው ተክሌ ደብረታቦር ኢየሱስን በእልቅና ተሹመው ስለነበረ ድካሙ

እስኪለቃቸው እዚያ አረፉ። አለቃ ተክሌ ካዲሳባ እንደተመለሱ በሙያቸው ግርማ ሞገስ አያገኙ ከራስ ጉግሳ ወሌ እጅ ሳይቀር የወርቅ መቋሚያና ፀናፅል ተሸልመው ይኖሩ ነበር። «ተክሌ ደብረታቦር እየሱስ ጉባኤ ዘርግተው አቋቋም፣ መርገድና ፅፋት ሲያስተምሩ የሌሎች ደቀመዛምርቶች ሳይቀሩ እየተሳቡ መጥተው ደብሩን አጥለቀለቁት። ደቀመዘምራኑ ሁሉ ወደርሳቸው መሳባቸውን ሲያዩ ደብቀውት የነበረውን እውቀት በይፋ አውጥተው አለቃ ተክሌን ለማራከስ ማስተማር ጀመሩ» ይላሉ ኤልሳቤጥ ገሠሠ በቀለም የአለቃ ተክሌ የልጅ ልጅ የሆኑትን ጥሩነህን ጠቅሰው;:

አሉቃ ገብረሐና ልጃቸው ጋ እንዳሉ ዓይናቸውን ታመሙ። አገሬ ሳልገባ ዓይኔ ሊጠፋ ነው ብለው ሆዳቸው የባባው አዛውንትም እዬዬአቸውን አቀለጡት። ይኸኔ ልጃቸው «ኧረ አይዞዎ የዓይን ህመምኮ ለክፉ አይሰጥም» ቢላቸው፣ «እባክህ ተወኝ። በኔ ቢጀምር እስቲማን ይቀጣዋል?» አሉት ይባላል።

ነገር ግን አለቃ ብዙም ሳይቆዩ ስለዳኑ ወዳገራቸው ሄዱ;። ጥቂት እንደቆዩ በጨዋታ የተነሳ አንዱን ካህን ተርበው ቢያስቀባቸው፣ ካህኑ «በሰማይ ቤት እንዳይኩነኑ እንዲህ አይነቱን ነገር ቢተዉ ይሻላል» አሏቸው። አለቃ ግን እየሳቁ «እስካሁን የሞተው ሰው ሁሉ ስፍራውን ሞልቶታልና ለኔ ስፍራ ስለማይኖር አያስቡ» ሲሉ መለሱላቸው።

ቢሆንም እርጅና ጓዙን ከቶ መጣ። አለቃ በጠና ታመው ሲንፈራገጡ ጉረቤታቸው የሆነ አንድ ቆዳ አልፊ ሊጠይቃቸው መጥቶ፣ «ዛሬስ ደከሙ መሰለኝ?» ቢላቸው፣ «እንግዳውማ ቆዳ ሳለፋልህ ልኑር?» በማለት ሰደቡት። ጉረቤታቸው ተቆጥቶ እንደወጣም በርከት ያሉ ካህናት ሊጠይቋቸው መጡና ሲጫዋወቱ ከጠያቂዎቹ አንዱ «አለቃ እንዲያው ሁልጊዜ እንደቀለዱ ለነፍስዎ ስንቅ ሳይዙላት ሊቀሩ ነው?» ቢላቸው «ንሳ፣ አንተ ማነህ! አንድ ማድጋ በሶ በስልቻ አድርግና ከንዴ ላይ እሰርልኝ» አሉ ይባላል።

ምዕራፍ ስምንት

ኩርፊያ ወይስ ንስሃ?

አለቃ ገብረሐና ወደመጨረሻው ዘመናቸው እንደተቃረቡ ዝምተኛና አኩራፊ ሆኑ። ሥጋ ወደሙ ከተቀበሉ በኋላም እንደበታቸውን ከልክለው ከእረኛ ጋራ ሲውሉ ቤተዘመዶቻቸው ጋኔን ሰፍሮባቸዋል ብለው ጠበል እየጠመቁ ቢያሰቃዩዋቸው፣ «ኧረ እባካችሁ ተዉኝ! ቀሃና አንገረብ ወንዝ አይደለም እንዴ የሚኖረው? ታዲያ እንዴት ይህን ውሃ ፈርቶ ይተወኛል ብላችሁ ነው?» እንዳሉ ይወሳል።

ከዚያም «እግዚአብሔርን ላመሰግንበትና ልሰብክበት፣ ቁምነገር ልናገርበት በተሰጠኝ አንደበቴ ዋዛ ፈዛዛ ስናገርበት ኖሬያለሁ» በማለት አንደታቸውን ከልክለው ከመጠጥና ጥሩ ምግብ ተቆጥበው መሬት እየተኙ መኖር ጀመሩ። አለቃ ገብረሐና አባ አጋቶን የሚባለውን ከፉ እንዳይናገር ድንጋይ ጉርሶ ይኖር የነበረ መነኩሴ ሕይወት ለመኖር ይጥሩ ነበር። መፃሕፍቱን ለብሰበውም «መሣቂያ፣ መዘበቻ አደረግኩዋችሁ!» እያሉ ይቅርታ ይጠይቁ ነበር ይባላል። የሃይማኖት ሰው ስለነበሩ እርጅና ሲጫጫናቸው

እንደዘመናቸው ስለነፍሳቸው መጨነቃቸው ከቶውኑ የሚገርም አይደለም።

ያም ሆነ ይህ አገሩን ሁሉ ሲያስቁ የኖሩት አለቃ ገብረሐና አኩርፈውና ሁለት አመት ሙሉ አንደበታቸውን ከልክለው ከኖሩ በኋላ በስማንያ አራት የእድሜ ዘመናቸው በሞት ተለዩ።

ልጃቸው አለቃ ተክሌንም ደቀመዛሙርት ስለበረከቱለት ካህናቱ ጠምደው ይዘውት ነበርና አባቱ በሞቱ በአሥረኛው አመት መድኃኒት አቅምሰው ገደሉት። ይህ እኩይ ተግባር ግን ኢትዮጵያዊ ብቻ አይደለም። የሞዛርትና ምናልባትም የጉርኪ እንዲሁም የሌሎች ታላላቅ ሰዎች ሕይወት ያለፈችውም መፍጠር በማይችሉ ምቀኞችና ደናቁርት እጅ ነው።